הלכה · משנה תורה · מפרשים · צפנת פענח · ספר זמנים

צפנת פענח על משנה תורה, הלכות חמץ ומצה

רבי יוסף רוזין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

צפנת פענח על משנה תורה, הלכות חמץ ומצה

רבי יוסף רוזין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/צפנת-פענח-על-משנה-תורה-הלכות-חמץ-ומצה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 5
הלכה ג 5
הלכה ד 7
הלכה ה 7
הלכה ו 7
הלכה ז 9
פרק ב 11
הלכה ב 11
הלכה ג 12
הלכה יב 12
הלכה יד 13
הלכה טו 13
הלכה טז 14
פרק ג 14
הלכה ג 14
הלכה ו 14
הלכה ח 15
הלכה ט 16
הלכה יא 16
פרק ד 17
הלכה ג 17
הלכה ד 18
הלכה ה 20
הלכה ח 20
פרק ה 22
הלכה א 22
הלכה ב 23
הלכה ג 24
הלכה ט 24
הלכה כ 25
הלכה כג 25
פרק ו 26
הלכה א 26
הלכה ב 26
הלכה ג 27
הלכה ה 27
הלכה ו 28
הלכה ז 28
הלכה י 29
הלכה יב 29
פרק ז 30
הלכה ט 30
הלכה יב 30
פרק ח 30
הלכה ב 30
הלכה ו 31
הלכה ח 32
הלכה י 32
הלכה יד 33

פרק א

הלכה א

אחד האוכל ואחד כו'. ואם הטעם משום דיש שם חמץ עליו או משום דבא מחמץ עי' חולין ד' ק"כ ועי' רש"י פסחים ד' ל"ה ע"א והא דבעי קרא דנפש לומר דשתיה בכלל אכילה ונ"מ אם המחה את החמץ קודם הפסח דעדיין לא חל עליו שם חמץ ועי' מש"כ הרא"ש בנדרים ד' נ"ה ע"ב ועי' בהך דנזיר ד' נ' ע"א גבי כזית נצל ובירושלמי שם בנזיר דהוה מחלוקת בזה ועי' מה שכתבתי לעיל בהל' ציצית וגם נ"מ להך דלקמן פ"ו ה"ו גבי מצה שנמחה אם אח"כ נקרש אם יוצא בה ידי מצה אם משום דלאו לחם היא או משום דלאו אכילה היא ועי' בחולין שם ד' ק"כ גבי חלב דקריש ובאמת בגמ' שם גבי דם אמר רק משום דאקפי אקפויי בידים ואחשביה ועי' בתוס' נזיר ד' נ' ע"א ד"ה בחמה וגבי דם י"ל משום דהא מבואר בתוספתא דטהרות הובא בירושלמי דיומא וכ"מ ובתוס' שבועות ד' כ"ג דדם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה לכך בעי הקפה בידים דוקא ועי' בהך דבכורות ד' י' ע"א גבי איסור חישובו אך זה רק אם יש עליו שם דם רק דלא הוה דרך אכילה אבל אם נימא דפקע ממנו שם דם אז לא שייך זה ועי' בהך דפסחים ד' מ"ו ע"א ושבת ד' צ"א ע"א ולכך בב"ב ד' צ"ז אמרינן גבי שמרים דכדרך שאמרו לאיסורן כך להכשירן ר"ל משום דאיסורו חישובו ועי' שבת ד' ט"ז ע"א גבי כלי טמא חושב משקה וחולין ד' פ"ז ע"ב גבי מראה אדמומית ע"ש ועי' תוס' מנחות ד' ס"ט ע"א דגבי אכילה לא בעי מחשבה ועי' חולין דף קכ"א ברש"י ותוס' גבי אלל לענין איסור ע"ש, וע"ש ד' ק"ב ע"ב וגם עוד יש נ"מ אם צריך כזית שיהיה בהחמץ קודם שהמחהו או די גם אם יש בו כזית עכשיו ועי' תוס' סנהדרין ד' ד' ע"א גבי דם השרץ ובהך דנזיר ד' נ' הנ"ל בירושלמי ועי' מנחות ד' נ"ד ע"א ובכורות ד' נ"ה ע"א גבי כבד שנימוח צריך רביעית דוקא אך י"ל דשאני התם משום דעיקרו הוא דם כדאמר שם ולכך אמר כן והוה קולא אבל בלא זה הוה סגי בכזית אף כמו שהוא עכשיו ועי' תוס' ע"ז ד' ל' ע"ב ד"ה ומטמא ונ"ל דזהו מה דאמר בחולין ד' פ"ז ע"ב ענוש כרת והוא דאיכא כזית ר"ל כשהיה מתחלה כזית קודם שנצלל ועי' בתוספתא כריתות פ"ב גבי הקפה את הדם דצריך כזית דוקא כמו שהוא עכשיו ואמר שם דאם אכל חצי זית דם קפוי וחצי זית דם צלול מצטרף אף דלכשיקפה לא יהיה בו שיעור כן הפי' בתוספתא שם ועי' שבת ד' פ' ע"א ובדברי רבינו שם פי"ח ה"ט גבי דיו ועי' מש"כ רבינו ז"ל בהל' נזירות פ"ה ה"ב דגבי יין קרוש די בכזית ע"ש ועי' שבת ד' ע"ז ע"א:

הלכה ב

ואיסור החמץ כו'. עי' בהשגות מה דמחלק בין שאור לחמץ, ועי' בתוספתא פ"א דביצה מבואר כן יעו"ש דהשאור הוה עצם החימוץ ועי' בע"ז ד' ס"ח ע"א שאני עיסה הואיל וראויה לחמע לכך לא שייך בהו נותן טעם לפגם. ועי' מש"כ רבינו ז"ל בהל' מאכלות אסורות פ"ב הכ"א דבדבר שהאיסור הוא מחמת עצמו אם אכלו כולה אף דנסרחה לוקה והוא מהך דנדה ד' נ"ו ע"א ע"ש ושם ד' כ"ח ע"א גבי נשרף ע"ש ועי' מש"כ לקמן פ"ד ע"ש ועי' בחולין ד' צ"ט ע"ב:

הלכה ג

אלא א"כ קנה חמץ כו'. אך זה דוקא אם קנה מן העכו"ם דאיסורי הנאה יש בו שני דברים אחד דאינו יכול לקנותו וגם דאין המוכר יכול להקנותו, ועיין תוס' חולין ד' ד' ע"ב ורש"י סוכה ד' ל"ה ע"א דאיסורי הנאה לאו בר דמים הוא ותוס' גיטין ד' מ"ג ע"א ד"ה מי איכא דכל היכא דלית ביה דמים אינם יכולים למכרו ועי' תוס' סנהדרין ד' פ"א ע"א וכ"מ. ובזה א"ש הך דנדרים ד' מ"ז ע"א גבי קונה פירות כו' ע"ש בר"ן ובראשונים רק הכי פירושו שם דמיירי שהחליפו המדיר דלדידיה הותר ושפיר תפסי דמים והוי כמו הפירות עצמם וכמו דאמרינן בחולין ד' קל"א ע"א שאני התם דמשתרשי ליה והוה כמו הדבר בעצמו כיון דנשתייר לו על ידיהם ופשט שם מהך דהאומר לאשתו קונם כו' וסלקא דעתך דמיירי שהבעל לוה ונותן לה ולדידיה הותר וא"כ הוה חליפין ואסורה בהם ותירץ דמיירי דהיא לותה ואח"כ הקשה מערלה ולא הביא רק ערלה לבד ולא הביא כמו לשון המשנה בקדושין ערלה וכלאי הכרם ועי' ע"ז ד' ס"ב ע"ש בתוס' ד"ה בדמיהם לכן נ"ל דס"ד דמיירי אף בערלה בחו"ל דספיקא מותר עי' קדושין ד' ל"ט ושפיר י"ל דהוה בר דמים ותופס דמים ואמאי יכול לקדש בדמיהם ותירץ דדיעבד שרי ולא גרע מהך דקדושין ד' ל"ט ולכך בדיעבד מקודשת. ובזה א"ש מה שהקשה התוס' בע"ז שם ובפסחים ד' כ"ט ע"א דאמאי לא יקדש בגוף הערלה אך הטעם משום שאינו שלו ואינו יכול להקנות לה והוי כהך דקדושין דף נ"ב ע"ב גבי המקדש בחלקו דאינה מקודשת ע"ש בתוס' ותוס"י מה שכ' שם אך האמת דאינו יכול להקנות לה ובמה קידשה. ובזה א"ש מה דמבואר בקדושין ד' נ"ו ע"ב המקדש בציפורי מצורע והקשה התוס' למה בציפור המשתלחת לא הוי קדושין ע"ש. אך באמת הטעם דכיון דצריך לשלחה אינה שלו ואין יכול להקנות לה ובמה מקדשה ועי' מש"כ רבינו ז"ל בפיהמ"ש פ"ב דערלה דלכך בערלה וכלאי הכרם אין צריך להרים משום דאינם ממין שום אדם ע"ש ועי' בירושלמי פ"ב דקדושין וע"כ כאן מיירי שעכו"ם מכר חמץ לישראל כמו שכ' הר"ן ז"ל בפ"ג דע"ז על הך דדף מ"ב

ע"א מדאגבה קניה ועי' בירושלמי ב"ק פ"א ה"ב שאמר לו סוד את הבור הזה כו' ע"ש ר"ל דקנה להתחייב בו וזה ר"ל הך דפסחים ד' ו' ע"ב דעשאן הכתוב כאלו הן ברשותן ר"ל דע"י שהכתוב אומר דהוא עובר והוא חייב ואחר לא עי"ז נחשב בעלים וכעין מה דאמרינן ב"ק ד' ס"ט ע"ב גבי מעשר שני ממון גבוה הוא ולענין פדיה אוקמיה רחמנא ברשותו מדמחייב חומש ר"ל כך דכיון דהתורה אמרה דהוא חייב חומש ולא אחר לזה גופא מקרי ברשותו ועי' בירושלמי פ"א דמעשרות ידי הבעלים לא יצא שאומרים לו פדה אתה ראשון ע"ש ועי' תוס' תמורה ד' ל"ב ע"א וכ"מ בזה. והנה גבי קנין מעכו"ם עי' בדברי רבינו ז"ל בפ"א מהל' זכיה ומתנה הארכתי שם דבעי רק שיסתלק רשות העכו"ם ממנו לא שיקנה לו דעכו"ם אין לו קנין גמור בהחפץ ובפרט למאן דאמר דגזל עכו"ם מה"ת ועי' תוס' פסחים ד' כ"ט ע"א ע"ש וא"כ למאי דקיי"ל דישראל מישראל מדרבנן אינו קונה בכסף ועי' תוס' ב"ב ד' נ"ד ע"ב ד"ה מישראל ע"ש דדעתיה לקנות כמו שיקנה מישראל חבירו והיינו במשיכה וזה לא בא מכח העכו"ם דעכו"ם אינו מקנה כמ"ש וכמבואר בב"ב שם מכי מטי זוזי לידיה לכך שוב לא משכחת לה מלקות בקנה חמץ ולכך רבינו ז"ל בפי"ט מהל' סנהדרין לא חשיב רק חימץ עיסה בפסח ובאמת לא ר"ל שם כגון שנתן שאור בעיסה דעשה בה מעשה להחמיץ דזה לא שייך רק במחמיץ מנחה דהעבירה הוא בהחימוץ כמבואר במנחות ד' נ"ו ע"ב משא"כ כאן העבירה הוא במה שמשהה החמץ ברשותו רק שצריך שיבא זה ע"י מעשה לכך אם לש עיסה ונתחמצה מאליה ועי' מש"כ בזה בפ"ז מה' גניבה ה"ב וה"ג דעשיית מדה חסירה הוי לאו שאין בו מעשה אף דחייב משעת עשייה ולא הוי כמו הך דב"מ ד' ס"ב ע"א גבי לאו דלא תשימון ועי' מש"כ הרי"ף ז"ל בפ"ז דסנהדרין על ד' ס"ה גבי עדות ועי' ריש נדרים דף ד' גבי בל תאחר ובתוספתא פ"ד דמכות דמבואר שם דמאחר הוי לאו שאין בו מעשה ועי' מש"כ רבינו ז"ל בהל' מעשה הקרבנות פי"ד הי"ג ע"ש. אך באמת בנדרים שם ר"ל דכיון דטימא עצמו בטל ממנו העשה של קדוש יהיה כעין מש"כ רבינו ז"ל בהל' נזירות פ"ז הט"ו ע"ש ועי' מש"כ רבינו ז"ל בהל' נזירות פ"ד ה' כ"א דלוקה ע"ש ומה שאמר שם בנדרים בל תאחר תגלחתו נ"ל דר"ל דהנה מבואר בירושלמי פ"ב דנזיר ותוספתא פ"ד דנזיר דמי שקיבל עליו שני נזירות אם השלים נזירות הא' ועדיין לא גילח עדיין לא חל עליו נזירות השני אפילו אם אין תגלחת מעכבת וזה ר"ל בל תאחר דע"י שמאחר תגלחתו הוא מאחר הנזירות אך נ"ל דזה רק בטומאה שהנזיר מגלח עליה אז אם טימא עצמו לוקה משום בל תאחר נזירותו דעי"ז מבטל העשה דקדוש יהיה אבל בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה אינו לוקה משום ב"ת. ובזה יש ליישב הך דמכות ד' כ"א ע"ב מה שהקשו שם אמאי

לא חשיב לאו דב"ת. ובאמת נ"ל כך דהנה שם נקט יש חורש תלם ונ"ל דר"ל כגון שנגע בהמחרישה במת כעין הך דשבת ד' י"ז ולוקה משום טומאה בחיבורין עי' נזיר ד' מ"ב וד' נ"ד וכ"מ בזה וע"ז אין הנזיר מגלח רק מוזהר ולא שייך ב"ת:

הלכה ד

אפילו הניחו בשגגה או באונס כו'. עי' בירושלמי פ"ד דפאה ה"ב ופ"ה ה"א גבי המגדיש ע"ג לקט ופ"ט דתרומות ה"ב גבי גידולין ועי' בירושלמי פ"ח דיבמות גבי משוך ועי' בכורות ד' ל"ד ע"ב גבי בהרת ועי' תוס' ע"ז ד' י"ג ע"א גבי נשא ונתן ושם ד' י"ח ע"ב ועי' בקדושין ד' ל"ט גבי הכרז על פירותיהם שטעונים גניזה ע"ש ועי' ב"מ ד' צ' ע"ב ורש"י ביצה ד' כ"ח ע"א ועי' בירושלמי פ"ג דתרומות ה"ב מה דרצה לחלק בין קסבר שהם טהורים או באומר מותר ועי' ב"ק ד' צ"ה ע"א גבי לוקח ת"ח ע"ש ובירושלמי גיטין פרק ה' גבי המטמא והמדמע ובירושלמי פ"ו דפסחים ה"ו ומש"כ התוס' ב"ק ד' ק' ע"א וכ"מ ומש"כ רבינו ז"ל פט"ו מהל' מאכלות אסורות גבי ביטול איסור לכתחלה ע"ש ועי' תוס' בכורות ד' כ"ג ע"א. אך זה צריך עיון במקום שעל פי דין א"צ לבער כמו בהך דדף מ"ט ע"א ולקמן פ"ג ה"ט אם החמץ מותר או לא ועי' במו"ק ד' י"ד ע"א וד' י"ח ע"ב וע"ש ד' ז' ע"א גבי כותל הגוחה לרה"ר דמשום סכנה התירו לו לבנות והוה כעין הך דעירובין ד' מ"ו ע"א ויומא ד' ע"ז ע"ב ועי' בירושלמי כתובות ד' ב' גבי אנוס בתקנתא דרבנן וירושלמי פ"ה דכתובות נעשה כמו שחבשוהו סופרים ועי' תוס' שבת ד' ד' ע"א גבי הדביק פת בתנור ע"ש ועי' בהך דגיטין ד' נ"ד ע"א ע"ש:

הלכה ה

אם נתערב בין במינו בין שלא במינו כו'. עיין בתוספתא פסחים פ"ג האשה שכינסה מי תשמישו של נחתום כו'. אך י"ל דר"ל למוצאי יו"ט הראשון או דמי תשמישו של נחתום הוה כמו עצם האיסור וכעין דאמרינן בע"ז ד' ל"ה כיון דאוקמי קמוקים כמאן דאיתא לאיסורא בעיניה דמי והוה כעין חרס הדרייני דהוא איסור עצמיי לא משום הבלוע שבו ועי' ע"ז ד' ל"ב ומש"כ בזה לעיל בהל' ע"ז פ"ח וכן הוא שיטת הרי"ף ז"ל גבי בית שאור דאסור אף להניח בו צונן בפסח והטעם דיש עליו שם עצם האיסור וכמו קנקנים לר"מ כמבואר בתוספתא דע"ז פ"ז דאסור להוליכן לר"מ דלא כמ"ש התוס' בע"ז ד' ל"ב ע"א ע"ש:

הלכה ו

אין חייבין כרת כו'. עי' בהשגות ובדברי הה"מ. אך באמת זה ודאי ס"ל לרבינו דאם נתערב חמץ בכזית בכדי אכילת פרס חייב כרת רק כאן מיירי שנתערב קמח ונתחמץ

בהתערובות והוה זה כמין בריה אחרת ולא איתרבי רק ללאו ולכך דייק רבינו לקמן פ"ד ה"ח שעושין אותו מן הקמח ועי' בירושלמי פ"ג ה"א דאמר שם אין חימוצו חימוץ ברור ע"ש ועי' בחלה פ"א מ"ב עיין שם, וכן ס"ל לרבינו ז"ל בהל' כלאים פרק י' ה"ו גבי צמר גמלים וצמר רחלים דהטעם כיון שנתערב קודם שנטווה ונעשה חוט לא חייל עליו שם חוט צמר כלל ולכך מותר אח"כ להטילו בפשתן ועי' במס' נגעים פי"א משנה ב' ובזה א"ש מה דמבואר בתוספתא פ"ד דדמאי מרבין פירות חו"ל על פירות א"י לפוטרן מן המעשר וכן מרבין פירות שניה על פירות שלישית כו' ע"ש והרי טבל אין בטל ברוב וגם האיך מערבין לכתחלה אך י"ל להרבות קודם מירוח שאז אין עליו שם חיוב כלל ואח"כ כשנתמרח אין המירוח מביא אותה לידי חיוב וגם י"ל דה"ה כאן אם נתערב קודם הפסח וכשיבא הפסח לא יחול עליו שם חמץ כיון שהוא בהתערובות ועי' בירושלמי פ"ב דקדושין ה"ז המזבח בורר את הראוי לו ובאמת נ"ל דזה הוה מחלוקת דפ"ט דשביעית הובא בפסחים ד' נ"ב גבי הכובש ג' כבשים דרק אם חל הביעור על האחרון שבהם אז חייב לבער ופלוגתא בזה וזהו הטעם דזמן הביעור חל רק על הדבר שהוא בפ"ע ועי' מש"כ הראב"ד ז"ל בהל' שמיטה פ"ז ועי' בזבחים ד' ע"ז ע"א גבי חולין ממילא הוה ומנחות ד' מ"ח ע"א ע"ש בזה. אך י"ל דזה תליא אם חמץ הוא איסור בעצמיי שאסור לאוכלו בפסח או שבפסח אסור לאכול חמץ ועי' מש"כ רבינו ז"ל בהל' תרומות פ"י הי"א וה"ז לחלק בין אכל תרומה ביוהכ"פ בשוגג דאז צריך לשלם קרן וחומש דהאיסור הוא על הזמן ובנזיר ששתה יין של תרומה בשוגג דאז פטור על החומש משום דהאיסור הוא על הדבר וגבי תרומת חמץ מבואר דיש עליו חומש עי' ד' ל"א ע"ב ע"כ דהאיסור הוא בזמן ובאמת זה תליא בהך פלוגתא דר"י ור"ש אם חמץ לאחר הפסח אסור מה"ת או מותר דמ"ד אסור ס"ל דהחיוב הוא בהדבר ולא בהזמן ולמ"ד דמותר ס"ל דהחיוב הוא בזמן ויהיה נ"מ ג"כ להך דלקמן ה' ז' גבי חצי שיעור אם נתחמץ מתחלה פחות מכשיעור ע"ש ועי' במה דפליגי במעשר שני פ"ה משנה ו' גבי תבשיל אם הגיע זמן הביעור במעשר שני אם צריך לבער או לא והוא ג"כ מטעם זה ועי' בתמורה ד' כ"ד ע"א בהך מחלוקת דראב"ש ורבנן גבי בשר בעל מום בקדירה ע"ש ועי' בספרי פ' נשא דמצריך קרא דסחורה מותר לנזיר ביין ועי' פסחים ד' כ"ג ע"א וברא"ש ריש פ"א דנדרים וכ"מ בזה ועמ"ש לקמן פ"ד ה"ה בשם הרמ"ך ז"ל דגבי בל יראה אף כזית ביותר מכדי אכילת פרס עובר וכעין הך דבכורות ד' כ"ג ע"א וס"ל לרבינו ז"ל דלא כתוס' דהוה דרבנן רק דזה מה"ת דכל זמן שלא נשאה אין עליה שם טומאת משא רק בזמן שנשאה ואז נשא גם החתיכת נבילה כי זה אינו דבר בעצם רק ע"י מקרה של המשא ולכך לא שייך בו ביטול ועי' בהך

דמנחות ד' נ"ח ע"א גבי עירובו מנין ע"ש בתוס' ד"ה חצי דשם ג"כ לא שייך גדר ביטול היכא שיש בו כזית דהא עכ"פ העלה על המזבח כזית דבש או שאור ועי' בהך דביצה ד' ל"ח ע"ב גבי איסור תחומין ג"כ כה"ג דכיון דעכ"פ יש בו חלק בהעיסה ע"כ ממילא הוה כרגליו ויש איסור תחומין ועי' בעירובין ד' פ"ח ע"א גבי יש גזל בשבת וחורבה מחזיר לבעלים ע"ש ברש"י דהאיסור ע"כ מחזירו לבעלים ע"ש ועי' מש"כ בזה בהך דפסחים דף כ"ז ע"ב די"ל דלכך הקדש לא בטיל דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא אך זה תליא בהך פלוגתא דחולין ד' קל"ט ע"א אם גם קדושת ממון אמרינן כן וזהו כוונת התוס' מעילה ד' כ"א ע"ב מש"כ דמטבע חשיב ולא בטיל ועי' מש"כ בהל' מעשה הקרבנות ובהל' פה"מ ובהל' בכורות ועי' בהך דזבחים ד' פ"ז ע"א גבי חצות עושה עיכול ע"ש גבי הך דמתקיף לה רב יוסף ועי' חולין ד' ע' ע"א ברש"י ד"ה מחתך ומניח ע"ש ולכך צריך כאן קרא דגבי תערובות חמץ יש בו מלקות ולא כרת, והנה גבי נוקשה עי' לקמן פ"ד ה"ח ופ"ה הי"ג והנה בירושלמי ס"ל גבי שיאור דאף דאסור ולוקין מ"מ מותר בהנאה עי' בפ"ב ה"א ובפ"ג ה"ה ובפ"ה ה"ד וזהו משום דס"ל כהך דאמרינן בחולין ד' כ"ג דהוא בריה ר"ל דהוה חמץ נוקשה וס"ל כמ"ד דלוקין רק ס"ל דמותר בהנאה דזה תליא בהך דחזקיה ורבי אבהו כמ"ש התוס' פסחים ד' כ"ג ע"ב ד"ה מאי בינייהו ועי' בירושלמי בפ"א דפסחים גבי מקדש בחטי קורטבנית ע"ש בהל' ד' ועי' מנחות ד' נ"ג ע"א ותוס' שם ד' נ"ד ע"א אך רבינו ז"ל ס"ל דנוקשה רק דרבנן וא"צ לישרף וכמו בשיאור דר"מ לר' יהודה רק בשיאור דר"מ לר"מ פסק דישרף משום דהוה ספק שמא הוא חמץ גמור ולא בריה ומש"כ התוס' פסחים ד' ב' ע"א ובמנחות ד' נ"ד ע"א זהו רק אם אמרינן דשיאור הוא בריה אבל אנן לא פסקינן כן:

הלכה ז

האוכל מן החמץ עצמו. משמע אבל לא ע"י תערובות ועיין מש"כ התוס' פסחים דף מ"ג ע"ב ונזיר דף ל"ו ומש"כ הר"ש ז"ל במס' טבול יום פ"ב ע"ש. וראיה לזה דהרי אמר בפסחים דף מ"ג ע"א דר"מ ס"ל דחמץ גמור ע"י תערובות דהיינו כותח הבבלי פטור מכלום ע"ש וע"ש דף מ"ד ע"א דכותח הבבלי הפטור הוא משום דאין בו כזית בכדי אכילת פרס ועיין בכריתות דף י"ב ע"ב דר"מ ס"ל כאלו אוכל קליות ע"ש דאפילו חייב אפילו משהה אכילתו יותר מכדי אכילתו יותר מכדי אכילת פרס ע"ש ברש"י ד"ה לחומרא וא"כ קשיא דר"מ אדר"מ וע"כ צ"ל דע"י תערובות שאני אך באמת בכריתות שם אין הפירוש כרש"י דמפרש שאוכל פירורים דקים מאד ומפסיק בין אכילה לאכילה דזה אינו דעיין במנחות דף ט"ז ע"ב משמע דאין זה דרך אכילה כלל אם אכל פירורים

דקים מאד ועיין בתוס' שם דף כ"ו ע"ב דגם אין דרך הקטרה בכך לכו"ע אך בירושלמי יומא פ"ב מבואר להיפך ע"ש ועיין מש"כ התוס' נזיר דף ל"ה ע"א ד"ה דבין הביניים שאם ליקט האוכל דאין זה דרך אכילה ע"ש ותוס' שם דף ל"ו ע"ב ד"ה וכזית ועיין רש"י פסחים דף מ"ד ע"א ד"ה ומשנה דאם אכל פירורים קטנים כמו חרדל מצטרף אם אכלן בכדי אכילת פרס ע"ש אך י"ל דשומשם קטן מחרדל עיין ר"ה דף י"ג ע"א אך בירושלמי נזיר פ"ד ה"ד מוכח להיפך דחרדל קטן ע"ש, וצ"ל הך דמנחות הנ"ל משום דגבי קדשים דבעינן למשחה לא הוי דרך אכילה בכך כעין דאמרינן בזבחים דף כ"ח ע"א ע"ש גבי עור אליה אך בהך דכריתות הפירוש שם לר"מ אוכל קליות מיירי ששוהה באכילתו זמן רב ולא שמפסיק וכעין הך דשבועות דף י"ז ע"א גבי דרך קצרה וחולין דף ל"ב ע"א גבי שהיה בשחיטה ועיין בזבחים דף ל"א ע"ב גבי לאכילת גבוה קמקשינן לה ע"ש בר"ש דהקטרה ע"כ צריך שישהה כזית יותר מכדי א"פ ע"ש ברש"י אך באמת אין הפי' שם כן דהא אמר שם דבהיסק גדול שייך בכא"פ רק הך אכילת גבוה ר"ל מעילה בהקדש כמבואר במעילה דף י"ח וכריתות דף ט"ז. ועיין בפיה"מ להרמב"ם בכריתות דף י"ב ע"ב ע"ש דמפרש כן ועיין בסוכה דף מ"ב ע"ב ופסחים דף קי"ד ע"ב ע"ש. ועיין תוס' ע"ז דף ס"ו ע"א גבי הך דר"מ דכל איסורין מצטרפין וזבחים דף ע"ח ע"א ע"ש ותוס' כריתות דף י"א ע"ב:

שנאמר לא יאכל. ר"ל דמזה ילפינן דחמץ אסור בהנאה כדחזקיה כמ"ש רבינו לעיל ומבואר בירושלמי דתרומות פ"ו ה"א דאף ר"ל דס"ל חצי שיעור מותר מה"ת מודה באיסורי הנאה ע"ש וגם נ"מ אם מתחלה לא נתחמץ רק פחות מכשיעור דאם נימא דהאיסור הוא בתואר הדבר לא בעצם י"ל דלא חל עליו כלל שם איסור ועיין בירושלמי דנזיר פ"ו דאף למ"ד היתר מצטרף לאיסור זה רק בכשהיה באיסור מעיקרא כזית ע"ש בהל' א' דוקא אם שרה פת בכזית יין ועיין שם בפ"ז ה"ב גבי תרווד רקב משני מתים דוקא כשהיה בכל מת תרווד ונטל חצי מזה וחצי מזה ע"ש ועיין בבלי שם דף נ"א ע"א ע"ש וכן כתב התוס' יומא דף פ"א ע"א גבי רביעית דם וכן הוא שיטת רשב"ג בירושלמי פ"ג דחלה ה"ז ופ"ד ה"ו דרק אם יש בו שיעור אז מצטרף ולכך כאן צריך קרא גבי חמץ לאסור חצי שיעור כה"ג ולגבי ביעור א"צ לבער אם לא היה מתחלה כזית כמבואר בירושלמי פ"ג דכאן דאם התחיל לבער צריך לבער הכל וגם י"ל דהוה כעין הך דב"ב דף צ"ד גבי מחלוקת דר"י ורבנן גבי כלאים אם יבור או ימעט ע"ש ועיין בירושלמי פ"ב דכלאים דקמבעי ליה שם אם דוקא ממין אחד או אפילו משני מינים מחזי כמקיים ע"ש ועיין תוס' ע"ז דף ס"ד ע"א ד"ה לרבי עקיבא ע"ש דמחשבתו משויא ליה מעשה. ועיין

בנדה דף כ"ז ע"ב גבי מת שנשרף ע"ש בתוס' אם טומאתו מה"ת אם לא וכבר הקשה התוס' בסוכה דף כ"ה מהך דמישאל ואלצפן ע"ש. אך באמת כך דלפי שכ' לחלק בין דבר שהאיסור הוא בעצמו או בתוארו וכעין מש"כ התוס' בחולין דף קכ"ו ע"ב ד"ה יכול דגבי איסור דהדבר תלוי בעצם לא בעי קרא לרקמה אבל גבי טומאה דבעי גם תואר דרק שמונה שרצים מטמא אז צריך קרא ע"ש וה"ה י"ל גבי מת דטומאת מו"מ י"ל דהוה במת בעצם ולכך אף אם נשרף מטמא מה"ת אך בנדה שם דמיירי באהל וטומאת אהל רק תואר דהרי עכו"ם אינו מטמא באהל וכ"ד שאינם מטמאים באהל כו' לכך אם נשרף לא הויא טומאתו רק מדרבנן ועיין מש"כ רבינו ז"ל בהל' אבות הטומאה פ"ד הל' י"ב דשרץ שנשרף ושלדו קיימת טומאתו רק מדרבנן ע"ש ובהל' מ"א פ"ב הכ"א פסק דלוקה כה"ג ועיין בנדה דף נ"ה ע"א גבי בשר המת שהופרך וסוף תמורה ועיין בירושלמי פ"ג דערלה גבי אבנים מנוגעות שעשאן סיד דפקעה טומאתן ע"ש ועיין ביבמות דף ק"ג ע"ב גבי דאם אמרינן כתותי מכתת שיעוריה לא מקרי בא אל הבית ע"ש ועיין בהך מחלוקת דנגעים פי"ג מ"ג אם אבנים מנוגעים מטמאים בכזית או בכ"ש:

פרק ב

הלכה ב

ומה היא השבתה. עיין ברש"י כאן דף ד' דהוה כמו גדר עפר כמו הך דסוכה דף ד' גבי תבן ע"ש. והנה גבי ע"ז מוכח בכ"מ דלא מהניא ביטול במחשבה רק אם נעשה איזה פעולה ובאמת י"ל דזה הוה מחלוקת גבי ע"ז שנשתברה מאליה בע"ז דף מ"א ע"ב ע"ש והך דשם דף ס"ד ע"א דאמר שם כיון דדעתיה לגיורי ודאי בטלה ר"ל ע"י מכירה ע"ש בתוס' ד"ה זבינה ע"ש וע"ש דף נ"ג ע"ב דלגבי משמשי ע"ז כו"ע מודו דבטלה אם נשברה. אך י"ל כך משום דמבואר בירושלמי פ"א דתרומות ה"ב דעכו"ם לא הוה בר מחשבה ע"ש ועיין בהך דחולין דף קכ"א גבי אלל אם מועלת מחשבתו לבטל הבשר להעור לגבי אכילה אך שם י"ל דזה לא גרע מעורות הרכים שעורותיהן כבשרם ועיין בירושלמי דשבת פ' ש"ש הובא בתוס' חולין דף ע"ז וכ"מ אם גם לענין אכילה חייב על עורות הרכים ע"ש ועיין בתוס' מנחות דף ס"ט ע"א דכיון דאכלו אין לך מחשבה גדולה מזו אך לפי"ז יהיה זה תליא בהך פלוגתא דמנחות דף נ"ד אם יש דיחוי באיסורין ע"ש ועיין בירושלמי פ"ט דמס' שביעית ה"ו גבי תבן של שביעית אין נותנין אותו בכר ואם נתנו בטל והוא שישן עליו ע"ש דבעי מעשה אך כאן גבי חמץ י"ל דזה יהיה תליא אם חמץ לאחר הפסח אסור דאז הוי ביטול גמור ובין לדידן דס"ל דמותר ועיין מש"כ הר"ן

ז"ל פ"א דסוכה שם אם בעי ביטול לעולם ותוס' שם ד' י"ג ע"ב ולכך פסק רבינו דלחמץ ידוע לא מהני ביטול כיון דקיי"ל דחמץ לאחר הפסח מותר בהנאה ועיין בחולין ד' ק"ב ע"ב גבי זה לפי מחשבתו כו' ובשבת ד' י"ח ע"ב אפקורי מפקרי ע"ש ועיין בירושלמי סוכה פ"א דמבעי ליה בהלכה ו' גבי קצר לסכך והוכשר ואמר לכשיעשה מצותו אחזירם לגורן אם מהני הך הכשר ר"ל אם זה מקרי הכשר קודם מחשבה בחולין ד' קכ"ח ע"א ועיין תוס' נדה ד' נ' ע"א ד"ה עולשין ע"ש ועיין מש"כ בזה בדברי רבינו פ"א מהלכות טומאת אוכלים ה"ז ע"ש:

הלכה ג

ומדברי סופרים לחפש כו'. זה רק אם ביטל אבל אם לא ביטל צריך חיפוש מה"ת עיין בר"ן ועיין מש"כ רבינו ז"ל לעיל בה' ע"ז פ"ז ה"א דבא"י צריך חיפוש אחר ע"ז ע"ש ועיין ב"ק דף פ"ב ע"א גבי טבילה מבואר דכיון דאם יש חציצה לא הויא טבילה צריך מה"ת לעיוני שלא יהא דבר החוצץ ע"ש וכן מוכח מהך דחולין ד' י"ז ע"ב גבי בדיקת סכין ע"ש דזה מה"ת ועיין בהך דזבחים ד' קי"ג ע"א גבי פרה אדומה דבעי מקום הבדוק לה עיין שם בתוס' ד"ה חוץ דזה רק מדרבנן אך רש"י ז"ל לא ס"ל כן:

הלכה יב

או שבא עכבר כו'. עי' בהה"מ מה שהקשה מהך דלעיל ה' י"א גבי אינו ידוע לאיזה בית נכנס ע"ש מה שתירץ ועי' בחולין ד' מ"ג ע"ב בתוס' ד"ה שאני התם ע"ש דכתבו החילוק כה"ג ועי' מש"כ הראב"ד ז"ל הובא בר"ן פ"ב דע"ז גבי כבשים שדרכם לתת בתוכם מה דמחלק שם בהך משנה דטהרות גבי שני רוקין אחד טמא ואחד טהור דאז רק תולין וברוק א' ספק דאז שורפין ע"ש בפ"ד מ"ו ולא ס"ל כפי' המפרשים ועי' תוס' ב"ק ד' ק"ג ע"ב גבי גזל מחמשה ב"א ע"ש ואף דהא בכריתות די"ז ע"ב מבואר הסברא להיפך גבי אשם תלוי ע"ש יש נ"מ בין אם הספק נעשה בהדבר או הספק חל על האדם האוכלו ועי' מש"כ רש"י ז"ל בחולין דכ"ח ע"ב גבי תרי רובא בחד מנא ליכא וזה רק היכא דנ"מ לנו לשני הדברים אבל היכא דליכא נ"מ חשבינן מחצה על מחצה כרוב ע"ש וה"נ דאם הספק שלנו היה על הדבר אפשר לומר דכיון דאתחזק היתירא אי אפשר לומר שאסור דע"כ יש בו היתר ג"כ אבל גבי אשם תלוי החיוב הוא רק על האדם האוכל הדבר ועליו אמרינן כיון שיש איסור נוכל לומר שאכל איסור ועל החתיכה אין שייך לדבר שכבר נאכלה משא"כ לגבי רוקין הרוקין נשאר וחשבינן על הרוקין וממילא יהיה נ"מ לגבי דבר שנגע בו וכן כאן גבי בית לענין בדיקה אך באמת זה תליא במה דפליגי רבינו והראב"ד ז"ל בהלכות מעשה הקרבנות פי"ח הל' י' אם עכשיו שחייבה התורה אשם תלוי אם זה

הוי קרבן ודאי או קרבן ספק ע"ש דנ"מ אם חייב עליו בודאי משום שחוטי חוץ או לא וכן כאן גבי בדיקה ג"כ אם זה משויא ליה כודאי אינו בדוק או רק ספק ועי' בהשגות הראב"ד על בעה"מ ז"ל כאן שכתב דנעשה הבית כאינו בדוק ע"ש ועי' מש"כ הה"מ כאן משום דבדיקתה תחילתה על ספק הוי ספיקא לחומרא ר"ל ג"כ כה"ג כיון דחזינן דכ"ז שאינו ודאי בדוק מיקרי אינו בדוק כל הספיקות משוה ליה לאינו בדוק ועיין בהלכות מעשר פרק י"א הלכה י"ג ע"ש, ועיין בהך דכריתות דף י"ח ע"א בהך מחלוקת דרבי ורבנן ע"ש:

הלכה יד

היה חמץ בבור וכו'. עיין בהשגות ועיין בתוספתא כאן פ"ג חמץ שירד לתוך הבור הרי הוא כמבוער ע"ש ועי' בהך דב"ק ד' צ"ח ע"א דבבור הוי כמו אינו מצוי בידך ע"ש אך זה רק באי אפשר להוציאו כמבואר בירושלמי דמעשר שני פ"א דמה ששוה המעשר שני יותר מדמי ההוצאה הוי כמו מצוי ולא כפי' רש"י ותוס' שם בב"ק דמיירי שיכול להוציאו ע"ש ובאמת י"ל דכאן לא מהני ביטול דכיון דאינו יכול ליטלו אין בידו לבטל עיין בירושלמי פ"ג דפסחים גבי כיצד מפרישין חלה בטומאה ועי' בע"ז ד' נ"ג גבי נפל עליו מפולת ע"ש:

הלכה טו

ואם היה עשוי לחזק כו'. והנה אם נטלו אח"כ בפסח אם חל עליו חובת ביעור י"ל דתליא בהך דמנחות ד' נ"ד אם יש דיחוי באיסורין ע"ש אך כאן קודם הפסח לא חל עליו שם איסור וגם י"ל דלכך ס"ל שם לר"י במנחות דנ"ד דאין דיחוי באיסורין משום דהא מבואר ברש"י דסנהדרין ד' מ"ז ע"ב דכל היכא דלא מסתלק האיסור לגמרי לא שייך בו דיחוי וא"כ שם במנחות דנשאר בו חצי שיעור ור"י לטעמיה דס"ל בכ"מ דחצי שיעור אסור מה"ת לכך לא מקרי דיחוי ור"ל אזיל לטעמיה דחצי שיעור מותר, וא"כ כאן גבי ביעור לא שייך זה הוי דיחוי לכו"ע ועי' בב"ק דמ"ט ע"ב גבי שבח ולדות ע"ש דכיון דשייכא במקצת שוב שייך בכולה וע' בר"ן נדרים דס"ט ע"ב גבי הפר האב ע"ש ועי' מש"כ בזה בירוש' גיטין פ"ח ה"א דגבי נפלו נכסים לה שיש לו בהם ג"כ צד ירושה אז לא מהני הסילוק דכיון דיש לו בהם זכות הוי כמו שכבר באו לידו ולא מהני סילוק:

היו בו כו' וחוט כו'. עי' בהך דחולין ד' קכ"ז ע"ב גבי אוחז בקטן כו' ושם ד' קכ"ד ע"ב ע"ש:

הלכה טז

היה חצי זית בבית כו'. עי' ב"ב ד' קמ"ד ע"א גבי המשיא בנו הגדול כו' ועי' בעירובין דצ"ב גבי דיורי גדולה כו' ועי' בירושלמי ר"ה פ"ד גבי תקיעת שופר בשבת בר"ה בפני ב"ד אם מטרקלין לקיטון מיקרי בפני ב"ד ע"ש ובירושלמי פ"ד דכתובות ה"ז גבי בית שיש בו חופה בטרקלין ונכנסה לקיטון אם מיקרי נכנסה לחופה ע"ש ובירושלמי נזיר פרק ז' הלכה ג' גבי מת כה"ג ע"ש ועיין פסחים ד' ק"א ע"ש:

פרק ג

הלכה ג

חל י"ד להיות כו'. הנה באמת נ"ל פי' אחר בהמשנה דזה לא קאי אשבת רק אערב שבת ובזה פליגי ר"מ ורבנן דר"מ ס"ל דמבערין הכל לפני שבת ר"ל בערב שבת לפני שקיעת החמה ולא קבעינן לה זמן כבכל ע"פ וכן מבואר בירושלמי כאן פ"א ע"ש עם חשיכה וכן מבואר בבעה"מ וחכמים ס"ל בזמנו דגם בע"ש קבע לה זמן בשעה ו' וראב"צ ס"ל דתרומה ממתין עד ע"ש עם חשיכה וחולין בע"ש בשעה ו' וכן מבואר בירוש' כאן פ"ג דאמר אתיא דראב"צ כר"ג דר"ג מאחר באכילת תרומה ע"ש אך עי' בתוספתא כאן לא משמע כן וע"ש ד' י"ג ע"א:

הלכה ו

[השמטה **מי שהניח כו' הרי זה מבטל כו'**. הנה מלשון רבינו משמע דכיון שביטלו קודם שבא לכלל חמץ שוב אינו צריך לבערו אפי' מדרבנן והוה כמו סרוחה מעיקרא לקמן ספ"ד ולא דמי לביטל קודם זמן איסור דהתם כבר היה שם חמץ עליו משא"כ כאן שבשעה שיחול עליו שם חמץ כבר הוה עפרא וכמש"כ לקמן ספ"ד, ועי' מש"כ התוס' זבחים דף פ"ו ע"א ד"ה ופליגא גבי עצמות קדשים דאי מבטל מהני ולא חל עליה אח"כ שם נותר ועי' בהך דפסחים ד' פ"ג ע"א גבי עצמות קדשים דאמר שם לשדינהו ר"ל ג"כ קודם הזמן שחל על הטעם המובלע בהן שם נותר ע"ש ועי' מה דס"ל לרבינו בהל' מעה"ק פ"ח הי"ד וגם גבי כלי חרס מהני מריקה ושטיפה לבד מחטאת רק זה מיד קודם שנעשה נותר דכשיש עליו קצת בעין מצטרף גם המובלע עמו עי' במנחות ד' כ"ג ע"א גבי שמן ע"ג עצים ע"ש ברש"י ותוס', ועי' תוס' ע"ז דף ס' ע"ב גבי טופח ע"מ להטפיח ע"ש ושוב אח"כ לא יועיל מה שיטול הבעין ועי' מש"כ רבינו ז"ל בפיהמ"ש בזבחים על הך דדף צ"ז ע"ש וכ"כ בזה: ע"כ השמטה]

הלכה ח

לפיכך אם לא בטל כו' שהיה דעתו עליו והיה בלבו כו'. או דר"ל רבינו לאפוקי פירורים דבטלי ממילא כמבואר ד' ו' ע"ב או דר"ל דנ"מ אם עובר בשוגג אף שלא ידע עיין תוס' כאן ד' כ"א ע"א דכתבו דלא עבר כלל דזה הוה גדר אונס וע"ש ד' ע"ג ע"ב בהך דר"י בן ריב"ב אם יש שהות ועי' ביבמות ד' צ"א ע"ב גבי הך דמאי הוה ליה למעבד ועי' בכורות ד' י"ג ע"ב בתוס' גבי דאיבעי ליה לעיוני היכא דשכיח ועי' מש"כ בזה בהל' פרה פט"ו ה"ח ע"ש אך כ"ז היכא דלא פשע כמו גבי חלון של רבים ועיין בהוריות ד"ג ע"ב בהך דר"ש ורבנן ור"ע וב"ע אם זה הוה גדר אונס או לא אבל עכשיו שתיקנו שיבטל והוא לא ביטל שוב לא הוה אנוס ועבר וכמו מש"כ התוס' ביצה דכ"ה ע"ב ד"ה אורח ארעא ועי' חגיגה דף י"א ע"א כיון דידע דאיכא מעות הקדש איבעי ליה לעיוני ע"ש ועי' ב"ק דכ"ו ע"ב גבי הכיר בה ושכחה ע"ש דחייב ובאמת כתבתי בזה לחלק בין היכא שהוא נהנה ואוכל אז חייב אף דלא היה מוטל עליו לבדוק ולכך בהל' פרה שם ובמשנה דפרה פי"ב נקט רק נכנס למקדש דאז פטור ולא אכל קודש וכעין מש"כ הראב"ד ז"ל בהלכות מעילה פ"ז ה"ב ע"ש ועי' תוס' יבמות ד' ל"ה ע"ב ד"ה ונמצאת, ועי' סוכה ד' מ"ב ע"א גבי עולת העוף ועי' יבמות דס"ט ע"ב גבי בת כהן שנשאת לישראל ומת אם מתירין לה לאכול תרומה ומ"מ אם אח"כ נתבררה שהיתה מעוברת משלמת קרן וחומש עי' שם ברש"י וע"כ משום זה דאכילה שאני, ועי' בפסחים דל"ג ע"א בהך דנתכוון להתחמם בגיזי חולין כו' ע"ש מש"כ לחלק בין חיוב מעילה דהחיוב הוא רק על ההנאה ובין שאר חיובים דהחיוב הוא על האכילה ועיין בירוש' פ"ח דכלאים ה"א גבי לא יהיה קדש התורה אסרה הנאת ביאתו ע"ש ועי' חולין דקט"ו ע"ב מה דיליף ג"ש בשר בחלב מן לא יהיה קדש ע"ש בתוס' ד"ה ונאמר וע"ש ד' קל"ו ע"א ד"ה אימא דהנאה בדבר דלא שייך בו אכילה הויא הנאה כמו אכילה ע"ש וכן כתב הראב"ד ז"ל בהשגות על בהמ"א בפ"ב דפסחים גבי בגד דלבישתו הוא אכילתו וא"כ מה ראיה מביאה לבב"ח וע"כ צ"ל לחלק בין דבר שהאיסור הוא הנאה שבא ע"י המעשה שעושה או דבר שהמעשה שיש בו ההנאה הוא האיסור וא"ש:

הרי זה עבר כו'. עיין בהשגות ועי' בירושלמי פ"ה דפסחים מוכח דעובר לאחר חצות בבל יראה לר"י ע"ש בה"ד ועי' רש"י ד' ד' וכ"מ אך נ"ל כך דאם השהה אותו גם בפסח עבר למפרע מאחר חצות אבל אם ביערו קודם שחל הפסח אז לא עבר לאחר חצות והוי כעין הך דירוש' פ"ד דע"ז גבי החוצב צלם לע"ז דלכשיגמר אז לוקה על כל סיתות וסיתות ע"ש ואם לא גמר אינו לוקה כלל דאין שם ע"ז עליו במחובר וכבר כתבתי בזה:

הלכה ט

מי שיצא מביתו קודם כו'. והנה דייק רבינו קודם הביעור ומן המשנה אין ראיה דמשמע דרק קודם הביעור דיש לו תקנה בביטול משום דשם נקט פסח ופסח אסור לשוחטו על החמץ וע"כ אם נזכר לאחר הביעור צריך לחזור משום דאין יכול לשחוט הפסח וכן מבואר בשאלתות דרב אחאי גאון פסקא ע"ג ע"ש אך רבינו ז"ל כתב ג"כ כן ועי' בעירובין ד"ק ע"א וד' ק"ד ע"ב גבי פלוגתא דהמוצא שרץ במקדש וע"ש בירוש' דתלה לה בהך דר"א ור"י דדף ק' שם אך גבי פסח יהיה נקרא גדר אנוס אם חזר לבער את החמץ ולא עשה פסח ולא גדר דרך רחוקה ונ"מ כמ"ש רבינו ז"ל בהל' ק"פ פרק ה' הלכה ב' ע"ש ועי' בספר בה"ג הלכות נחלות דאמר שם מאן דאתי מאורחא ומטא יומא טבא כו' ע"ש: **ועד כמה כו'**. עי' מש"כ רבינו ז"ל בהל' תרומות פ"ג הלכה י"ו דלא ס"ל הך דר"י דאוכל עד כביצה לא הוה חשיב ליתנו לכהן עיין ר"ש חלה פ"ב מ"ו ועי' מש"כ רבינו ז"ל בהלכות מעשר שני פרק ג' הלכה ט' דכגרוגרת חשיב ולא פסק כר"י ע"ש:

הלכה יא

כיצד ביעור חמץ שורפו כו'. והא דלא חייש שמא * יהנה נ"ל כך דבאמת הא האיך שרי לשרוף הא ע"י השריפה בא לדבר דמותר ליהנות ממנו והוה כהך דעירובין ד' ל"א דאסור לקנות בית באיסורי הנאה ועי' תוס' ע"ז דמ"ח ע"ב ד"ה ואין נוטעין ע"ש ועי' נדרים ד' מ"ז ותוס' חולין ד"ד ע"ב וכ"מ אך שהחיוב הוא כן לא איכפת לן והוה כמו לא אפשר ולא קמכוון וכעין שכתבו התוס' פסחים ד' כ"ב ע"ב ד"ה ואבר מן החי אבל במה שהשריפה לא הוה מצוה אסור השריפה גופא והוה כמו שרשיפא דפסחים דכ"ז אך באמת גבי חמץ יש בו שני דברים אחד חובת ביעור ואם ע"י נעשה איזה הנאה אף דהוא עצמו אינו נהנה מ"מ לא קיים דין ביעור דכיון דאשתרושי קמשתרש הוה כאילו קיים עדיין עי' חולין ד' קל"א ע"א ועי' שבועות ד' כ"ח ע"א מה דאמר שם רב אשי מי גרם לשניה שלא תאכל כו' ע"ש ברש"י דכיון דע"י גרם הראשונה יש לשניה מקרי הראשונה קיימת ע"ש ועי' בירושלמי פ"ב דפסחים סוף ה"א רבי אומר תשביתו כו' ולכך מבואר בירושלמי שם ריש ה"א דאסור להאכילו לכלבי הפקר ע"ש אך זה רק קודם שקיים מצות ביעור אבל אח"כ אז נשתייר עליו רק איסור הנאה ובזה א"ש מה דאמרינן בירושלמי שם כיון שפיררו בטלו ר"ל דשוב מותר ליתנו לכלבי הפקר ועי' מש"כ רש"י פסחים ד' ה' ע"ב ד"ה ש"מ יאכילנו לכלבים ר"ל דכיון דלפי ס"ד דהתשביתו קאי על יו"ט י"ל דלא משום מצות ביעור רק שלא יעבור עליו בב"י שוב י"ל דמותר לכלבי הפקר, אך זה לכלבי הפקר אבל בהנאה לדידיה אסור בהנאה אף לאחר שנעשה אפר כיון שהאיסור הוא על הדבר

וזה מה דר"ל בעירובין ד' ל' ע"א אוכל הנאסר לו לאדם ע"ש ברש"י ולא כמ"ש התוס' פסחים ד' ה' וד' כ"א ע"ש אך זה רק לחמץ של ישראל אבל של הקדש או של עכו"ם קודם שריפה מותר ליתנו לכלבי הפקר ולאחר שריפה מותר האפר ועי' ב"ק דצ"ח ע"ב הכל מצווין עליו לבערו ונ"מ ג"כ דנ"ל דהא דאסור רוצה בקיומו גבי איסורי הנאה רק בדבר שיש עליו חובת ביעור עי' ע"ז ד' ס"ד ע"א ברש"י ד"ה רבנן וכן כלאים כן ודס"ב ודל"ב ע"א דשם רק גבי יין נסך וכן בדס"ה ע"ב הכלים בזמן שיש בהם יין יש שם יין נסך עליהם כעין הך דמעשר שני פ"א מ"ג וסוף פ"ג ע"ש ועי' תוס' ע"ז שם דנ"ט ע"ב ועי' בירוש' פ"ב דפסחים ה"ב:

פרק ד

הלכה ג

ומותר לאכול ממנו כו'. הנה לכאורה משמע דאם קבל עליו אחריות אסור בהנאה ובאמת זה הוה מחלוקת בירושלמי פ"ב דפסחים ע"ש וגם זה תליא אם אדם אוסר דבר שאינו שלו ועי' ב"ק ד' ל"ט ע"ב וד' מ' ע"ב לאו כל כמינך דמיעדת לי לתוראי ע"ש. אך באמת נ"ל דרבינו ז"ל דייק כאן ומותר לאכול ולא כתב מותר סתמא משום דאם קבל עליו אחריות אסור רק הוא שעבר עליו וכעין מש"כ רבינו ז"ל בהל' כלאים פרק ה' הלכה ט' ע"ש בהשגות ועי' תוס' ע"ז ד' י"ג ע"א ד"ה מעות דרק לדידיה אסור ושם ד' י"ח ע"ב ד"ה מאי בינייהו ועי' ב"מ ד' צ' ע"ש אך באמת יש לפרש דברי רבינו ז"ל בהל' כלאים בענין אחר ע"ש מש"כ בזה:

[השמטה **במש"כ** בדברי רבינו הל' כלאים פ"ה ה"ט דמבואר שם דאם קיים אחר כלאים בכרם חבירו הוא אסור בהנאה וכל אדם מותרין ור"ל כך דהנה מבואר בירושלמי פ"ב דכלאים ובתוספתא שם פ"ג ופ"ב דשקלים דכלאי הכרם הוי הפקר וע' נדרים דף ל"ד ע"ב גבי ראה ככר של הפקר ע"ש במפרשים ובירושלמי פאה פ"ג וכ"מ ור"ל כך דההקדש לא חל רק דאם אח"כ הגביה אותה אז חל למפרע ולכך אם הגביה אותה לקנות א"כ חל ההקדש על הכל ולכך מעל בכל אבל אם לא נתכוין לזכות בה רק לצורך בנין וא"כ לא קנה לגמרי ולכך לא חל ההקדש ג"כ על כולה ולא מעל רק לפי טובת הנאה דיותר לא הוי הקדש וע' תוס' ב"ב דף ע"ט ע"ב. וא"כ גם כאן גבי כלאים אם הוא יטלם א"כ הוי כמו שזכה בהם למפרע וא"כ ממילא אסורים לכל אבל אם לא יטלום שוב לא זכה בהם כלל ואינם נאסרים כלל וכן מוכח בדברי הירושלמי בכלאים שם ומה שהקשה הר"א ז"ל דהרי בירושלמי שם מסיק דמיירי בפועל ר"ל כך דקשיא להירושלמי דהרי מקיים

הוא על ידי מעשה בהכרם ואם כן שוב יזכה בההפקר דהוי כמו חזקה דהיינו גדר ותירץ דמיירי בפועל ולא נתכוין לקנות ועי' ב"מ דף י' ע"א ותוס' ע"ז דף ס"ב ע"א ובירושלמי פ"ח דגטין וכ"מ: ע"כ השמטה]

הלכה ד

שהרי נחשב כאילו כו'. עי' בהשגות ועיין חולין דל"ט * ע"ב דאמר שם חזינן אי אינש אלמא הוא ע"ש ברש"י ותוס' ועי' מש"כ התוס' עירובין דס"ט ע"ב ד"ה ושלהם ע"ש ובירוש' שם מה דמקשה מעתה בתינו אינו שלנו ע"ש ושם אמר ג"כ דאם ע"י גזל לא מצי אסיר ע"ש ועי' מש"כ רבינו ז"ל בהלכות מ"א פרק י"ג הלכה כ"ז ע"ש דמשמע דהוה כמו שהיין שלו כיון שדין המלך היה לחלק יינו וליקח הדמים כפי מה שירצה ע"ש:

[השמטה **עכו"ם אנס כו'**. עי' בהשגות ועי' מש"כ התוס' שבועות ד' מ"ד ע"א דהא גבי עכו"ם לא שייך דין שומרים כלל אף למ"ד דגזילתו אסורה וכמש"כ רבינו בהל' שכירות פ"ב ה"ה גבי נתגייר ע"ש זה בודאי אף אם נימא דגזל עכו"ם שרי וכן לדידן דקיי"ל דהפקעת הלואתו שרי לא ר"ל דאינו חייב לו כלל רק דר"ל דאינו מוטל עליו לשלם ונ"מ דאם נתגייר צריך לשלם לו ועי' ב"מ ד' ע"ב ע"א גבי ריבית ע"ש ובירושלמי דמאי פ"ו ה"ב גבי חוכר וב"ק ד' צ"ו ע"א. אך באמת נ"ל לחלק בין אם תבעו העכו"ם ולא רצה ליתן לו אז י"ל דקנה הישראל ואם עדיין לא תבעו לא קנה הישראל ועי' מש"כ בהגהות אשר"י פ"ח דב"ב משום רש"י על הנפקד ממומר ע"ש. ובזה מדוייק לשון התוס' ב"ק ד' קי"ד ע"א ד"ה ולא שכ' שם היה יכול לכפור משמע שעדיין לא כפר ועי' ב"ק דף ק"ט גבי גזל הגר ע"ש בע"ב ברש"י ד"ה קנה. וראיה לזה דהנה עי' בהך דב"מ ד' ס"ז מבואר שם גבי אבק רבית דאם נימא דינכה לו מה שחייב לו הוה כמו הוצאה מידו דאמר שם סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה וקשה הא קיי"ל בכ"מ ששטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי וצ"ל דשם רק דעדיין הוא מחויב אבל אם נימא שיפטר עי"ז זה גופא הוה כמו מוציא בידים וא"כ לפי"ז כיון דקיי"ל דגזל עכו"ם אסור מה"ת ע"כ הפקעת הלואתו לא ר"ל דאינו חייב לו כלל רק דאינו מחויב לשלם לו. אך באמת כבר הארכתי במ"א אם גבי הלואה עיקר הוא מה שהוא חייב לשלם עי' בירושלמי פ"י דשבועות גבי המלוה ע"מ שלא לתובעו וגבי גזל יש שני דברים א' ההשבה והב' מה שיש גזילה תחת ידו ועי' ב"ק דף ק"ה ע"א ד"ה ב' דברים, אך גבי עכו"ם אף דצריך להשיב כמבואר בתוספתא ובדברי רבינו פ"א מהל' גזילה מ"מ זה לא הוה מחמת השבה רק מחמת שצריך להוציא הגזילה מתחת ידו ועי' בתוספתא ב"ק פ"י דנקט שם חמור גזל עכו"ם מגזל ישראל וגבי עכו"ם אינו מתקן בההשבה ועי' בהך דסנהדרין דף נ"ז ע"א במה דנקט שם גבי פועל בכרם

דבכה"ג גבי ישראל ג"כ שרי. ולכאורה קשה הא משכחת לה לרש"י בהך דב"מ דף פ"ז ע"ב דיכול ליתן לתוך כליו ע"ש. אך לפמש"כ א"ש דגבי עכו"ם אין החיוב על מה שיש הדבר אצלו רק על הלקיחה ולכך גבי פועל בכרם כיון דהלקיחה היתה בהיתר לגבי ב"נ לא מקרי כלל גזל וגם נ"מ להך דב"ק דף ס"ה גבי תברא או שתיא דאזלינן בתר השתא ועי' רש"י ע"ט ע"א שם ד"ה וטבחו דאז נעשה עליו גנב. והנה עי' בהך דע"ז דף נ"ט ע"ב גבי מה דאמר ר"א דעכו"ם דנסכא דנהי דדמי החמרא אינו יכול לתבוע ממנו מ"מ יכול ליטול ממנו דמי ההיזק ע"ש ולא הוה כמו נהנה מאיסורי הנאה ועי' ב"ק ד' צ"ח ע"ב גבי אומר לו הרי שלך לפניך ותוס' שם דף נ"ו ע"ב ד"ה פשיטא מה דמחלקין בין שומר לגזלן וכן ס"ל לרבינו בהל' נזקי ממון פי"א ה"ט דאם החזירו שומר לבעליו אחר גמר דין לא מהני וגבי גזלן בפ"ג מהל' גזילה ה"ד פסק דמהני וע"כ משום דס"ל דשומר חייב לא מחמת היזק הדבר רק מחמת הדבר בעצמו והוה כעין דאמרינן בב"ב ד' קל"ז ע"ב מאי אהדריה דנהי דהדבר לא נאבד מ"מ הדבר אינו וזה החילוק ג"כ בהך דערכין ד' כ' ע"ב גבי חלטו ועי' בתוספתא דב"ק פ"י גבי גזלן ע"ש. אך זה רק גבי ישראל דהתורה שיעבדה שמירתן ועיין תוס' כתובות דף נ"ו ע"ב ועי' בהך דב"ק ד' ס"ב ע"א גבי נטירותא דכספא ודהבא לא קבילת ע"ש משמע דזה הוה בגדר שהוא משעבד נפשו להשמירה לא שהתורה שיעבדה אותו ויהיה נ"מ גבי חמץ אם התנה שיהא פטור בפשיעה וכדומה אם עובר אי נימא דשוב לא הוה שומר או דזה ב' דברים ועי' ב"מ ד' ל"ד ע"א בתוס' וע"ש דף פ"ב ע"ב וד' פ"א ע"ב דחמץ קיל מחמת לא ימצא ואף דהוא שלו מ"מ כיון דאינו מצוי תחת ידו פטור מן ב"י ע"ש עי' בירושלמי פ"ב דפסחים דאמר שם דהחיוב בקדשים שחייב באחריותם רק לר"ש ודלא כגמ' דילן ומשום דקדשים אין החיוב בעבור הדבר רק בעבור שנאבד הדבר דהרי יכול להפטר בדבר פחות בערכו מהנאבד כמבואר ב"ק ד' ע"ב ומנחות ד' ק"ב ע"ב כאשר נדרת ולא כאשר הפרשת, ושם דק"ח ע"ב ועי' בהך מחלוקת דר"ש ור"י במעילה ד' י"ט אם מחמת קיום הנדר והחיוב חייב באחריות או מחמת הדבר וי"ל דזה כונת הירושלמי בפסחים הך דר"ש וה"נ כאן לגבי אנס תליא בזה אך י"ל דכיון דידע מתחלה שיתחייב לשלם לו הוה כמו קיבל אחריות. ועי' ע"ז דף ט"ו ע"א דמסיק שם גזרה משום שאלה והא מבואר ביבמות דף ס"ו ע"ב ובירושלמי פי"א דתרומות דכהן ששאל פרה מישראל אוכלת בתרומה ע"ש וכאן מדמי להו להדדי אך זה רק בישראל מישראל דשייך דין שומרים משא"כ בב"נ וע' פסחים ד' ל"א ע"ב ע"ש ובהך דע"ז ד' ע"ה ע"ב גבי מר בר רב אשי דאמר שם אי משום דקסבר משכנתא כזבינא אף דזה הוה מב"נ: ע"כ השמטה]

הלכה ה

והוא שיהיה אותו הזמן כו'. עיין בהשגות ובאמת טעם רבינו דאם לא הגיע הזמן קודם הפסח הוה כמו הך דמבואר בכ"מ דחמץ מפקיע משיעבוד כיון דיכול לסלקו במעות. ועי' בהך דקדושין ד' ח' ע"א ובירוש' שם גבי מחלוקת דר"י ור"א אם הוה בגדר תנאי או לכשישלים ועי' בהך דגיטין ד' י"ח ע"ב גבי אמר לעשרה כו' ג"כ כעין זה ועיין בירושלמי פסחים פרק ב' דנראה דהיתה גירסא אחרת כאן:

הלכה ח

כיצד עריבת כו'. עיין בהשגות נ"ל דס"ל לרבינו דאף אם לא נפסל לכלב דכיון שנשתנה צורת החמץ אין עליו שוב שם גדר חמץ ואף אם מתחילה היה חמץ כמו בהלכה י' ובהלכה י"א גבי בגדים וכמ"ש רבינו ז"ל בהלכות כלאים גבי פשתן וקנבוס וגם לאחר הביעור והך דהלכה ט' מיירי בלא נפסל לכלב ולא נשתנה צורתו אז בעי לפני הביעור נמצא כך דאם נפסל מלאכול לכלב אף אם לא נשתנה צורתו ואף לאחר הביעור מותר להשהה אותו ואם נשתנה צורתו אף בראויה לכלב ג"כ מותר להשהה ואם קודם הביעור נפסל מאכילת אדם ג"כ מותר להשהה ועי' במה דפליגי הרא"ש ז"ל ורבינו בהל' טומאת אוכלים פ"ב הי"ד והלכה י"ח על הך דכריתות ד' כ"א וכאן ד' מ"ה ע"ב גבי הך מחלוקת דר"נ ורבנן דרבינו ז"ל ס"ל דרק אם נטמאה אז לא פקעה ממנה הטומאה עד שתיפסל מאכילת כלב וזהו מה דאמר בנזיר ד' נ' וכ"מ דטומאה קלה עד לכלב אבל כ"ז שלא קבל טומאה אז משנפסל מאכילת אדם שוב לא מיקרי אוכל לקבל טומאה וזה רק אם לא נשתנה צורתו אבל נשתנה צורתו זה הוה בכלל מש"כ רבינו שם בהל' י"ח יבש כחרס ועי' נזיר ד' נ' ע"א ונדה ד' נ"ה ועי' פסחים ד' ט"ו ע"ב שאני התם דעפרא בעלמא גבי פת שעפשה דאמר שם דהוה עפרא ואפשר שם דר"ל משום מה שכתב הרמב"ן ז"ל במלחמות פ"ג דב"מ על הך דד' ל"ח ע"א דתרומה אם אינה ראויה לאכילת אדם פקעה ממנה הקדושה ועי' בירושלמי פ"ב דמעש"ש דשמן של מעש"ש שנסרח פקעה ממנה הקדושה משא"כ בשל שביעית והטעם משום דקדושת שביעית נהגה גם באוכלי בהמה גם לשיטת רבינו י"ל דעפרה היינו אם עדיין לא קיבל טומאה הוה כמו עפרה ועי' בירושלמי פ"ג דתרומות ה"א גבי קישות ונמצאת מרה ובחלה פ"ד ה"ו ע"ש בירושלמי והך הפת שעיפשה דגמ' דידן ד' מ"ה ע"ב בלא נפסלה מאכילת כלב ולכך דייק רבינו לשון עצמה דהנה עי' בנדה דף נ' ע"ב גבי גוזל שנפל לגת מה דפליגי שם ריב"נ ורבנן אם טמא אם חשב עליו לכלב אם טהור. ועי' בטהרות פ"ז מ"ו עי' בדברי רבינו ובר"ש דפליגי רק בנפל לגת דהוא עצמו אינו מאוס רק הגת מאסתו ס"ל לרבנן שם דאם חשב עליו

לאדם אף דאינו ראוי לאדם מ"מ מטמא טומאת אוכלים וריב"נ ס"ל דמטמא אף אם לא חישב עליו לאדם והטעם כיון דהוא עצמו אינו מאוס רק נמאס ע"י דבר אחר שפיר י"ל עליו שם אוכל ועי' שם בפיהמ"ש מה שביאר שם לא כשיטת התוס' בנדה שם וה"נ גבי חמץ דאם נתעפש ע"י סיבה אחרת אז חייב לבער ובזה א"ש מה שהקשה התוס' פסחים ד' כ"א ע"ב ד"ה חרכו מהך דשם דף ז' ע"ב ע"ש ועי' בתוספתא פ"ג דפסחים דאמר שם בצק שעיפש או שיבש וי"ל זה ראיה לשיטת הראב"ד ז"ל לעיל פ"א ה"ב דרק בצק ע"ש אך גבי קילור ורטיה ושאר דברים אף שנתקלקל ע"י שאר דבר לא ע"י עצמו ונתן לתוכו חמץ מ"מ מותר לקיימו לשיטת רבינו מחמת שנשתנה הצורה והראב"ד ז"ל השיג עליו וכתב דמאחר קבל הטעם ר"ל דהשינוי הוא מחמת דבר אחר ולא מחמת עצמו וצריך לבער ועיין ב"ב דף פ' ע"ב כגון שזב ע"ג כו' ע"ש ברשב"ם והראב"ד ז"ל הולך לשיטתיה דאם היה עליו שם אוכל מתחלה אף דעדיין לא קיבל טומאה שוב מקבל טומאה עד שיפסל מאכילת כלב ולכך פליג כאן על רבינו דאם נתחמץ תחלה ואח"כ נסרח אף קודם הפסח בפסח צריך לבער כ"ז שלא נפסל מאכילת כלב ורבינו ז"ל ס"ל דבזה אין צריך לבער רק אם נתחמצה ובא הפסח ואח"כ נסרח דזה הוה כמו כבר קבלה טומאה כמו שכתבתי וא"ש ועי' בנדה דף נ"ו ע"א ע"ש ומש"כ בזה לעיל ועי' בתוספתא סוף פ"א דמס' דמאי גבי פת המרחץ פטורה מן הודאי ומה דאמר שם רשב"ג דאינו מטמא טומאת אוכלים וטס"ו שם ועי' במנחות ד' ס"ט ע"א גבי חטים שבגללי בקר ובגרסת רבינו שם פ"ב מהל' טומאת אוכלים ועי' חולין ד' ע"ז ע"ב גבי עור חמור דלא מהניא מחשבה וע' בחלה פ"א מ"ח דאמר שם בין כך ובין כך מטמא טומאת אוכלים ועיין שם מש"כ רבינו ז"ל בפהמ"ש דנראה שם דאף אם חשב מתחלה לכלבים מטמא טומאת אוכלים וא"צ מחשבה והנה עי' בנדה דף נ' ע"א גבי עולשין דאם חשב עליה לבהמה לא מהניא הכשר וע"ש בתוס' ד"ה שזרען ע"ש אך עולשין מבואר בירושלמי פ"ז דשביעית ופ"ו דסתמא הם למאכל בהמה ובזה א"ש הך דפסחים ד' ל"ט ע"א מה דפליגי שם אם עולשי שדה ראויה למרור דפליגי בזה דהא מבואר שם בגמ' דמאכל בהמה פסול למרור דבעיא ניקח בכסף מעשר ועיין בתוס' נדה ד' נ"א ע"א דבחצר וגינה שאני משדה ולכך ס"ל לת"ק דעולשי שדה אין יוצא בהם ידי מרור ובזה א"ש הך דסוכה די"ג ע"ב בתוס' ד"ה ירקות דס"ל לרש"י דאינן מקבלים טומאה ע"ש בתוס' מה שהקשה עליו ובזה א"ש דכ"ז דלא חשיב עליהם למאכל אדם אינו מטמא טומאת אוכלים ועי' בנדה ד' נ"א ע"ב דתיאה אינו מקבל טומאת אוכלים לדידן ועי' חולין ד' נ"ט ע"א דהיינו מרירתא והוא ג"כ מין מרור וע"כ כשיחשוב עליהם אבל דבר שהוא אוכל אדם א"צ מחשבה ורק מעשה

מוציא כמבואר בסוכה ד' י"ג ועי' מש"כ רבינו ז"ל בהל' טומאת אוכלים פ"א ה"ז ע"ש בהשגות אך לשיטת ר"ל בירושלמי דחלה פ"א דמיירי כשעירב בה מורסן ולכך אינה ראויה לאכילה ואינו קרוי לחם וא"כ קשה לפי שיטת רבינו למה מטמא טומאת אוכלים וע"כ צ"ל כדכתיבנא דיש נ"מ בין היכא שאינה ראויה מחמת עצמה דאז אינה מטמא טומאת אוכלים והיכא דאינה ראויה מחמת דבר אחר דאז שפיר מטמא וכן גבי חמץ. ועי' בע"ז ד' ס"ז ע"א גבי נותן טעם לפגם ע"ש עוד י"ל דגבי חמץ דס"ל לרבינו דהיכא דאין צורת החמץ עומדת נסתלק שם חמץ מעליו זה רק היכא שלא נשתייר הדבר מהיכן הוא בא אבל אם נשתייר יש שם הראשון עליו וכמו דאמרינן בברכות ד' ל"ז ע"ב בבא מלחם גדול ע"ש וזה ג"כ ר"ל הגמ' בע"ז ד' ס"ו ע"ב שאני התם דמיקליה איסורא ר"ל דאף דריחא מילתא הוא זה רק כשעיקר האיסור קיים אז ריחו ג"כ אסור אבל אם העיקר איסור נשרף אז אין ריחו אסור ועי' בע"ז ד' מ"ב גבי שברי ע"ז דרצה לחלק ג"כ כה"ג ובזה א"ש הך דביצה דף ל"ט ע"א דשלהבת של ע"ז מותרת משום שאין בה ממש וריח של ע"ז אסור אף דאין בידו האיסור גופא עי' ע"ז ד' י"ג ותוס"י יומא דף נ"ט ע"ב ודף ס' ועי' ברכות ד' נ"ג ע"א היה מהלך בשוק של עכו"ם ע"ש ועי' רש"י פסחים ד' כ"ו ע"א וברכות ד' מ"ג וכבר כתבתי בזה אך בזה א"ש ועי' שבת ד' ס"א ע"ב דריחא בעלמא אפילו כ"ש ליכא ותוס' ע"ז ד' ס"ו ע"ב ובזה א"ש ג"כ דתוס' מיירי שהאיסור שממנו יוצא הריח הוא בעין וגבי שבת לא שייך זה דמ"מ אין כאן כמות ועיין תוס' ביצה ד' ל"ט ע"א:

פרק ה

הלכה א

אין אסור משום חמץ בפסח כו'. ואם עירב ה' המינים ולש ממנה עיסה עי' בירושלמי חלה פ"א ה"א אמר שם דלגבי חלה אינו חייב על חלתה מה"ת כה"ג ע"ש והטעם י"ל דנוכל לומר דכיון שלא היה עדיין עיסה קודם התערובות נעשה פנים חדשות ע"י התערובות ואין עליה שם לחם כלל והוה כעין פרד דהוה מין בפ"ע ועי' עירובין ד' פ"א ע"א וכן מבואר בירושלמי פ"א דחלה ה"ב דגבי חמץ ג"כ כן ועי' תוס' מנחות ד"ע ע"א מה שהביאו ראיה מהך דשם ד' מ"ה ע"ב ליקט מכולם ע"ש אך שם י"ל דמיירי שעשה עיסה מכל מין בפ"ע ואח"כ צירפם וכן ר"ל הך דכתב רבינו ז"ל בהל' מאכלות אסורות פי"ד ה"ה וחמשה מיני תבואה כו' מצטרפין לענין חמץ בפסח והוא מהך דמנחות דף ע' ע"ב שם ר"ל ג"כ כה"ג ועי' מש"כ הרב בה"מ פ"ג דכאן ע"ש וכן הוה ס"ד בירושלמי פ"ט דכלאים סוף ה"א צמר ופשתים שטרפן בטל ר"ל להיפך משיטת רש"י דרק אם טוה

חוט צמר בפ"ע וחוט פשתן בפ"ע וחזר וחברן אז הוי כלאים אבל אם טרף שניהם יחד אז אין עליהם שם צמר ופשתים כלל והוי כבריה חדשה ולפי המסקנא זה הוי לבדים דמתניתין עיין בתוס' יבמות דף ה' ע"ב וכ"מ ובמה דפליגי רבינו והראב"ד ז"ל בפ"ט מהל' כלאים ע"ש ועי' בהך דמעילה ד' י"ז ע"ב דאין הפיגול והנותר מצטרפין לטמא טומאת ידים ובירושלמי פ"ז דפסחים מבואר דמצטרפין וע"ש ברש"י דפירש כגון חצי זית ואף דהא יש שיטה בגמ' דלטומאה בעי כביצה עי' פסחים ד' פ"ה וכ"מ וצ"ל דס"ל לרש"י דאם נשתייר רק פחות מכזית לא חל עליו שם נותר כלל לגבי טומאה דאי אפשר שלא ישתייר כמ"ש התוס' שבועות ד' כ"ז ע"ב ועיין בירושלמי שם ריש פ"ג דתלה לה בפלוגתא דר"ע ורבנן ועי' שבת דף צ"א ע"א דאמר שם גבי יוצא לאפסולי בכזית ע"ש ברש"י ד"ה ואמאי משמע קצת דפחות מכזית לא חל עליו שם ליפסל ביוצא:

הלכה ב

חמשה כו' אם לשון כו'. ולענין זיעת מים של עץ עי' במכשירין פ"ד מ"י ובתוספתא שם הובא בר"ש דמים שהם יוצאים מן העצים כשהם לחים קרויים מי פירות ועיין בפ"ב דשם מ"ב ועי' נדה דף ח' גבי קטף ועי' מש"כ בזה בהלכות כלי המקדש גבי קטרת וכבר כתבתי בזה לעיל:

והוא שלא יתערב בהם שום מים בעולם. ע' בהשגות ובתוס' שם ובמנחות ד' נ"ד אך באמת נ"ל דרבינו ז"ל ר"ל שנתערב המים במי פירות והך דפסחים ד' ל"ח ע"ב ומנחות ד' נ"ז שם מיירי דנתערב בהעיסה ורבינו ז"ל אזיל לשיטתיה בהלכות טומאת אוכלים פי"ו ה"ד דאם נתערב מים במי פירות נעשה הכל דין מים אף כ"ש מים ועי' בירושלמי פי"א דתרומות ה"ב דר"מ ס"ל כן והוא בתוספתא פ"ב דמכשירין ועי' בתוס' חולין ד' כ"ו ע"א גבי תמד ותוס' עירובין ד' כ"ט ע"ב גבי שכר ע"ש ובזבחים ד' כ"ב ע"א גבי במים ולא במזוג ושם ד' ע"ח ע"ב, ועי' תוס' פסחים ד' כ"ח ע"ב ד"ה נתחמץ ע"י דבר אחר מה שכתבו ולא דמי ר"ל דהשמרים אינם מתערבים בהעיסה רק מחממין העיסה ומקרב להחמיץ ועיין תוס' פסחים ד' ע"ה ע"א ד"ה וגרפו מש"כ שם בשם הירושלמי ע"ש ועיין בהך דמנחות ד' מ"ב ע"ב בתוס' ד"ה וסמנין ע"ש ועיין מה שכתב בהגהות אשר"י בע"ז פ"ב על הך דדף ל"ד ע"א ע"ש ד"ה ומשום הכי ע"ש ועי' בהך דפסחים דף מ' ע"ב גבי לתוך החרוסת ישרף מיד וזה ג"כ הוה מי פירות עם מים וא"כ זה תליא בפלוגתא דר"ג ורבנן שם ד' ל"ו ע"א ובאמת בתוספתא פ"ג דשם מבואר דר"מ ס"ל כר"ג דישרף מיד ובזה א"ש מה דאמר שם בגמ' ד' מ"א ע"א מדלא מצמית צמית חמיע נמי לא מחמע ע"ש

בתוס' ור"ל דזה הוי ג' מחלוקת חדא דאינו מניח להחמיץ לעולם וחד ס"ל כר"ג דמחמיץ מיד וחד ס"ל דמחמיץ כשאר דברים המחמצים וא"ש:

הלכה ג

ואם הרתיח המים כו'. עי' יבמות דף מ' ע"א גבי חלוט וצ"ל דשם מיירי שחלט את העיסה לא את הקמח דאל"כ אין יוצא בה ידי חובת מצה כיון דלא בא לידי חימוץ ע"ש בתוס' ותוס' פסחים ד' ל"ו ע"ב וד' ל"ז ע"ב וד' מ"א ע"א וע' בירושלמי פ"ב דפסחים דממעט שם דאינו יוצא ברבוכה משום דאינה צריכה שימור ע"ש בה"ד אך שם משמע דר"ל רבוכה בשמן וכמ"ש רבינו ז"ל בפיה"מ מנחות פ"ט ועי' שם במנחות ד' נ"ג ע"א ומש"כ בזה בדברי רבינו בסוף הל' בית הבחירה ע"ש ומ"ש הרמב"ן ז"ל במלחמות כאן בפ"ב ובדברי הרי"ף ז"ל כאן:

וכבר נהגו בשנער ובספרד כו'. הנה באמת נ"ל דהך מחלוקת דפסחים דף מ' גבי והרוצה שימלול נותן את הקמח כו' ר"ל דשם מיירי במים רותחין ות"ק ס"ל דאם מערב חומץ עם מים אף שהמים רותחים לא הוה חלוט שפיר וכמו מי פירות עם מים שמחמיץ מהר לר"ג ולכן ס"ל דמתחלה יתן הקמח לתוך הקדירה דהיינו במים רותחים ונחלט ואח"כ יכול ליתן את החומץ ויש אומרים פליגי וס"ל דגם זה הוה חליטה ובזה א"ש דברי הגמ' שם ועי' שם דע"ד ע"ב וחולין ד' קי"א ומש"כ בזה בתרומות פ"י מ"י גבי כל הנכבשין ע"ש בתוספתא. וא"כ כיון דאח"כ אמרו שם דעולא אמר דאחד זה ואחד זה אסור שוב אסור לחלוט, ועי' לקמן בהל' י"ז גבי מורסן דשם כתב רק וכבר נהגו כו' והטעם דבאמת מורסן אינו מחמיץ ע' לקמן פ"ו ה"ה ובתרומות פי"א אך בירושלמי כאן אמרינן דמיירי שיש שמנונית על המורסן וחיישינן שמא נשאר בהם קצת קמח לכך לא החמיר כ"כ בזה:

הלכה ט

נאמר ושמרתם כו' לפיכך אמרו חכמים כו'. עיין בהה"מ ז"ל והנה עי' בגמ' כאן דף מ' ובהך דמנחות ד' נ"ג ע"א מבואר כך דבאמת שימור אינו נקרא אלא א"כ יש בו דבר שיוכל להחמיצו והוא אינו מניחו להחמיץ אך מ"מ השמירה לגבי חטים של מצוה לא משום סיבה רק לשם מצוה והוה כמו היסח הדעת פסול הגוף לר"ל אך זה לא שייך רק אם יוכל להיות איזה סיבה וזה מה דאמר במנחות שם מצה תהיה החייה ע"ש ברש"י ר"ל דכיון דחטין של מנחות אין לותתין אותם כמבואר שם ד' ל"ו ע"א לכך צריך שיהיו נילושות בפושרין כדי שיהא בהם דין שימור וכן הך דפסחים שם דאמר והני דמהפכי כיפי ר"ל דהיו מגביהין את השיבלים ומעמידים אותם כדי שלא יחמצו כמש"כ בפסקי תוס' מנחות סימן ר"ז משום אגב מידלייהו ע"ש אמר להם דיעשו זה לשם מצוה לא לשם

להזהר מסיבה ועי' חגיגה דף כ' וד' כ"ג ע"א לא חידשו דבר בפרה ועי' שם בירושלמי פ"ב דחגיגה ה"ה ו' והך בציקת של נכרים מיירי ג"כ במשומרים רק לא לשם מצוה ועי' ב"מ ד' צ"ג ע"א אם משמר כעושה מעשה דמי אם לא ע"ש ועי' בה"ג כאן דחרש שוטה וקטן לא בני שימור במצת מצוה ועי' בירושלמי פ"א דתרומות דדבר דבעי שימור בשביל סיבה גם חרש הוה בכלל שמירה ועי' ביומא דף מ"ג ע"א וב"ק דף ט' ע"ב ע"ש בתוס' דס"ל דהוו בני שמירה רק שמירה לשם מצוה לא שייך בהו ועי' חולין ד' ז' ע"א ברש"י אך י"ל דרק בזמן המקדש דאז הוה המצה בגדר מכשירי פסח כמבואר בפסחים דף צ' ע"א אז צריך זה ועי' מש"כ רבינו ז"ל בהל' ק"פ סוף פ"ד דהוה ג"כ בגדר חבורה המצה של פסח ע"ש ועיין פסחים דנ"ג ע"א חיטא דמינטר לפסחא ע"ש ועי' רש"י חולין דף ד' ע"א וכ"מ:

דגן שנטבע כו'. ואף דקי"ל דחטים מותר ללתות צ"ל דרק בידים אבל אם לא שמרם ונפל למים אסורות ועיין ברש"י מנחות ד"ע ע"ב דפירש על התבואה כגון חטים ששראן במים ע"ש:

שנטבע בנהר. נ"ל דזה רק בנהר אבל במעין שרי משום דהוה כמו טיף להדי טיף טיף כיון דנובע תמיד עי' בע"ז ד' מ"ז ע"א קמאי אזלי ע"ש ולכך מבואר בירושלמי פ"ח דתרומות סוף ה"ד דגבי מעין אין בו חשש גילוי י"ל ג"כ משום טעם דטיף טיף כמבואר בע"ז דף ל' ע"ש והך דמבואר בתרומות פ"י מ"ב שם מיירי בבור של מים ולא באר ועי' ב"ק ד' קט"ו ע"ב ע"ש:

הלכה כ

מותר ליתן התבלין והשומשמין כו'. עיין בהשגות ועי' בירושלמי פסחים פ"ב ה"ד במתובלת אגוזים ומש"כ רבינו ז"ל בהל' מעשה הקרבנות פי"ב הי"ז ובהשגות שם ועי' תוס' מנחות ד' כ"ג ע"ב ע"ש:

הלכה כג

כלי מתכות וכלי אבנים כו'. עי' מש"כ רבינו ז"ל בהל' מעשה הקרבנות פ"ח הט"ו דכלי אבנים א"צ הגעלה ע"ש וצ"ל הטעם כך דגבי קדשים שצריך לחול איסור נותר לא חל על טעם רק על בעין ועי' מש"כ רבינו ז"ל בפיהמ"ש פרק י"א דזבחים על הך דרבי טרפון דעיקר המריקה משום שמנונית הדבוק בכלי ע"ש ר"ל משום דהטעם הוה כמבוער כמ"ש הראב"ד ז"ל בהל' שמיטה ועי' בסוף פ"ז דשביעית גבי וורד חדש ושם גבי הכובש ג' כבשים אך יש לחלק כך בין היכא דלא נכנס רק טעם ובין היכא דנבלע הבעין ועי' בנדה ד' ס"ב ע"ב בהך פלוגתא דר"י ור"ל גבי חרסין שבלעו משקין ועי' תוס' ע"ז ד' ס"ז ע"א

דדבר לח נכנס בעין בתוך הבולע וע"ש ד' ל"ב ע"א גבי חרס האנדרייני ותוס' כריתות ד' ט"ו ע"ב והנה עי' במנחות ד' כ"ג ע"א דמבואר שם דאם יש מקצת בעין מצטרף הבלוע ג"כ שיהיה כמו בעין ע"ש וכן כתבו תוס' ע"ז דף ס' ע"ב גבי משקה טופח ע"ש ועי' תוס' ביצה ד' ט"ז ע"ב ד"ה קמ"ל גבי פשטידא דיש שמסירין השומן ע"ש ולכך צריך מריקה ושטיפה בחמין כיון דיש שומן בעין צריך גם להסיר הבלוע אבל היכא דליכא רק בלוע לחוד ובפרט אם רק טעם אז גבי קדשים אין צריך מריקה וגם י"ל דהא דחזינן דגבי קדשים יש הרבה חומרות כמו בישל בלא בלוע ומקצת כלי ככל הכלי ובמים ולא ביין כמבואר בזבחים ד' צ"ו ע"ב וכלי אבנים א"צ זה ועי' בפסחים ד' פ"ג ע"א דאמר שם גבי עצמות של פסח לישדינהו אע"ג דהא בלעי טעם וע"כ כמ"ש ועי' תוס' זבחים ד' פ"ו ע"א ע"ש דגם אם מחובר קצת בשר בעצמות יכול לבטלם להעצמות וע"ש בר"ש פי"א דתרומות ובזה א"ש מה דאמרינן בפי"א דתרומות בירוש' דקדירה של חרס שבישל בה תרומה מגעילה ג' פעמים ודיו משום דגבי תרומה ג"כ בעיא דבר הראוי לאכול דאל"כ פקע הקדושה כמ"ש הרמב"ן ז"ל במלחמות פ"ג דב"מ וכבר כתבתי בזה והנה מבואר בנדה ד' ס"ב הנ"ל דבדרבנן בלוע לא הוה כמו בעין ועי' מש"כ רבינו ז"ל בהל' מעה"ק פ"ח דמבשל ג' פעמים ע"ש והוא ג"כ משום זה ועי' בירושלמי ערלה פ"ב ופסחים פ"ג ה"א ובלבד אחר ג' תבשילין ועי' בירושלמי דמאי פ"א ה"ג דר"י הוה מתקן אפילו בשר משום דחושש למשקין שיש בו אף דלא גזרו על תערובות דמאי ע"ש ובזה א"ש הך דע"ז ד' ע"ו ע"א ע"ש וא"ש:

פרק ו

הלכה א

ומצותה כל הלילה כו'. עיין בר"ה ד' כ' ע"ב דמבואר דסתמא דגמ' לא ס"ל כן ע"ש:

הלכה ב

בלע מרור כו'. הנה י"ל דהא באמת גם במצה צריך שיהא בהמצה טעם מצה כמבואר ברכות ד' ל"ח ע"ב וצ"ל דבלא טעם מצה לא שמה מצה רק הוא א"צ שיטעום וא"כ למה גבי מרור לא יצא כיון דהמצוה הוא המין לא הטעם כמבואר שם ד' ל"ט ועיין סוכה ד' י"ג ע"ב ונ"ל דזה רק בזמן הזה דקיי"ל מרור דרבנן וא"כ צריך לטעם המרור לא להמרור בעצמו ולכך לא יצא וכעין זה כתבתי בהך דכתובות ד' י' גבי מה דהקשה שם א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן ר"ל ג"כ כן דבדאורייתא לא איכפת לן אם ישקר דזה הוא דין כך ולא תקנה אבל בדרבנן כיון דלא עשו זה רק משום תקנה מה הועילו במה שתיקנו

ועיין פסחים ד' ב' ע"ב אמינא לך אנא ואת אמרת לי ע"ש ברש"י וכן ר"ל הך דעירובין ד' ס"ד ע"א אכרזתא לדרדקי ועיין במנחות ד' מ' ובכורות ד' נ"ג דמהני הכרזה ע"ש אך ר"ל כך דהא עיקר הדין של עירוב הוא רק תקנה בשביל תינוקות כמבואר שם ד' פ' ע"ב וד' מ"ו ע"ב ומה מועיל לזה הכרזה ועיין בסוכה ד' י"ד ע"ב דהוה פלוגתא בזה אם גזירה דרבנן נעשה כמו עצם האיסור או רק משום טעם האיסור גבי הך דע"כ נעשה כשפודין של מתכות ועיין מש"כ רבינו ז"ל בהל' מכירה פט"ז הל' י"ד דאיסור דרבנן לא חל על עצם הדבר ועיין תוס' גיטין ד' מ"א ע"א דשיחרור דרבנן הוה כמו היזק שאינו ניכר ע"ש ועיין בירושלמי פ"א דפסחים ה"ד את הוא שגזרת עליה שריפה ובירושלמי פ"א דקדושין דמחלק שם גבי גט שכתבו על איסורי הנאה בין אם הוא איסורי הנאה מה"ת בין דרבנן דאף דאינו שוה כלום דאם קידש בהם בתורת כסף לא הוה קדושין מ"מ ממש יש בהדבר שאסור בהנאה מדרבנן ולא הוה כמו הנייר שלי דשם ד' כ' ע"ב בגיטין ע"ש ברש"י ועיין עירובין ד' ע"ח ע"ב גבי עשאו לאילן סולם ופסחים ד' מ"ח ע"א ע"ש ועיין סוכה ד' י"ב ע"ב ד"ה אין מסככין מה דמחלקים בין דאורייתא לדרבנן ושם ד' ב' ע"א ובהך דב"ב ד' קס"ה ע"ב מה התם פסולא דאורייתא וברא"ש שם ועיין חולין ד' י"ח ע"א גבי פוסלין ומכשירין ע"ש:

הלכה ג

אכל מצה בלא כונה כו'. והנה דין מרור לא כתב אף דבגמ' ד' קי"ד ע"ב בפסחים נקט הך דין גבי מרור אך הטעם כך משום דבגמ' בר"ה שם דייק לשון כפאו פרסיים ולמה דייק זה משום דבאמת בירושלמי כאן אמר דע"כ מיירי בהסב וכיון שהסב חזקה כיון דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דנתכוון לשם מצוה אך הא מבואר בברכות ד' מ"ו ע"ב וכ"מ דפרסיים היו נוהגים לאכול בכל השנה בהסיבה וא"כ אין ראיה אך לדידן י"ל אף דמצות צריכות כונה מ"מ במצה יצא משום הסיבה משא"כ במרור וא"ש ועי' בירושלמי פ"ג דר"ה כיון שעמד חזקה כיון ע"ש ועיין בירושלמי פ"ב דברכות ה"א כיון שבירך כו' ע"ש ועיין חולין דף י"ג ע"א וכ"מ:

הלכה ה

אין הרועים אוכלין ממנו כו'. ולא כתב הטעם משום דלאו לחם הוא דס"ל דלא מהני אף אם אח"כ קבע עליה ועיין ברכות ד' ל"ח ע"א וביבמות ד' מ' ע"א ועיין בירושלמי פ"א דחלה ה"ג גבי תבואה שלא הביאה שליש אם יוצא בה ידי מצה ע"ש ועיין ביצה ד' ו' ע"ב דמוכן לכלבים הוה מוכן לאדם ואמאי לא מקרי משומרת וצ"ל דס"ל דסתם לא

מהניא כאן ועיין בפסחים ד' ל"ח ע"ב גבי הך דעשאן למכור בשוק ועיין ב"ב ד' קמ"ב ע"א גבי הך דמרפיין בידו וכבר כתבתי בזה:

מצה שלשו במי פירות. עיין בהה"מ מש"כ בשם הירושלמי. והנה באמת לשיטה דס"ל דזה לא הויא רק חמץ נוקשה מ"מ מקרי שפיר בא לידי חמץ ויוצא בה ידי מצה עיין תוס' מנחות ד' נ"ג וד' נ"ד ועיין בהך דפסחים ד' ל"ה ע"א דמשמע דאף לפי ס"ד דחמץ גמור לא הויא דרך קרוב להחמיץ מ"מ יוצא בה ידי מצה ע"ש ברש"י ד"ה חמץ גמור ועיין ברמב"ן במלחמות על הך דפסחים ד' ל"ו ע"א:

אבל לש את הקמח בסובין כו'. ולענין אם חזר מורסן כאן עיין בירושלמי ספ"א דחלה גבי עיסת הכלבים דר"ל אמר שחזר מורסן לתוכן ואף דהא במשנה בפ"ב דפטור שם ר"ל דאין מצטרף וכאן ר"ל שיש שיעור בלא זה רק משום דלאו בר אכילה ושם אמר ג"כ מצה ור"ל אם אכל כזית בלא זה אך זה רק לגבי מורסן אבל גבי סובין לא עיין בתרומות פי"א אך הר"ן לא גרס סובין ומורסן ועיין שבת ד' ע"ד ע"א ע"ש בתוס' ועיין במנחות ד' ע' ע"ב מה דמחלקין שם בין קליפי של חטים דראוים לאכילה ובין של שעורים דאינם ראוים לאכילה ובין לחים ליבשים ע"ש וא"כ י"ל דבשל חטים יוצא בסובין ובשל שעורים לא וזה מה דמחלק בפי"א דתרומות בין סובין חדשות לישנות ועיין תוס' חולין ד' קי"ז ע"ב ע"ש גם י"ל דהקליפה נשתיירה כמו עד שלא הביא שליש וא"כ זה יהיה תליא בהך פלוגתא דר"א ורבנן בחלה פ"א מ"ג ע"ש אך רבינו ז"ל בהלכות טומאת אוכלים פ"ה הי"ב פירש להיפך ע"ש:

הלכה ו

ויוצאין ברקיק השרוי כו' והוא כו'. עיין חולין ד' ק"כ ע"א דהטעם משום דלא הוי לחם עוני ועיין בתוס' שם ועיין רש"י פסחים ד' ל"ה ע"א ברש"י משמע דלא מקרי לחם כלל ונ"מ בין אם נמחה מאליו בין הוא המחהו וכן נ"מ אם אח"כ חזר וקרש עיין נזיר ד' נ' ע"א וחולין ד' ק"כ ע"א וכבר כתבתי בזה:

הלכה ז

עיין בהה"מ בשם הירושלמי גבי מצה גזולה ע"ש. אך באמת אין הפירוש כן בירושלמי דמיירי דקניא בשינוי ויצא בה ידי מצה רק ר"ל כעין הך דב"ק ד' צ"ד דאדכורי ש"ש אסור ועיין תוס' ב"ק ד' ס"ו וכ"מ אך זה רק שהאיסור בעין אבל כיון שנאכל האיסור לא בזיא מלתא עיין מנחות ד' ס"ט ע"א ע"ש ועיין ברמב"ן במלחמות פ"י דב"ק ומש"כ הנ"י פ"ק דסנהדרין ועיין תוס' ברכות ד' מ"ה ע"א ורש"י ד' מ"ז ע"א ע"ש. אך באמת יש נ"מ בין ברכת המצוה דאז אסור להזכיר שם שמים בין ברכת הנהנין וגם נ"מ בין

דבר שחוזר בעין כגון לולב וסוכה ובין דבר שאין חוזר בעין כמו מצה וכיון שנתנו בפיו מיד הוה שלו ואי אפשר להחזיר לו דנמאס עיין בירושלמי מעשרות פ"ג גבי מאי דבעי דמים מהו שיטבלו כמקח ר"ל דמים דגבי כלכלה שמצא כיון דבעה"ב יכול לבטל את המקח ואמר שם דחיישינן שמא בשעה שתהיה בפיו יבא בעה"ב ואז ישאר המקח משום דהוא מאוס ואז יקבע למעשר ונמצא אוכל טבל וה"נ גבי גזל ועיין תוס' פסחים ד' כ"ט ע"א ד"ה בדין הוא ותוס' כתובות ד' ל' ע"ב ועיין תוס' סוכה ד' ט' ע"א ד"ה ההוא בסוף הדבור גבי קרבן דבעי קרבנו בשעה שמקדיש, ושם ד' י"ג ע"ב ד"ה אם ע"ש ועיין סוטה ד' מ"ג ע"ב גבי פרט לגזלן אע"ג דקנה אותו אח"כ ועיין מש"כ הה"מ ז"ל בשם הראב"ד פ"ח מהל' גזילה הי"ד דכל שבא לידו בתורת גזל אסור להחזיק בהן אף לאחר מיתת הגר ועיין בירושלמי תרומות פ"ח ה"ג גבי לעוס הוה כבלוע לר"א ואמר אף בפסח כן ור"ל לענין מצה ע"ש גם כאן י"ל דהוה גדר דיחוי עיין תוס' סוכה ד' ל' ול"ב, ועיין בירושלמי פ"א דבכורים גבי מצות כגבוה הן ע"ש וזבבהי"ת:

הלכה י

הכל חייבין כו' ועבדים. עיין בירושלמי פסחים פ"ח ה"א ע"ש ועיין סוטה ד' ל"ח ע"א וחולין ד' קל"א ע"ב דעבדים בעי קרא אחרינא לכפרה ועיין מה שכתבתי בזה לקמן בהלכות מגילה:

הלכה יב

ומי שאכל מצה כו'. עיין תוס' נזיר ד' כ' ע"ב אך באמת אין הפירוש כן בדברי רבינו דהרי כתב מכת מרדות לא סתם מכין אותו רק דר"ל כך דכל מלקות דבר תורה הוה דין וצריך אומד כמבואר במכות ד' כ"ב ועיין סנהדרין ד' י' והאומד מעכב בו ועיין כריתות ד' י"א ע"א בקורת תהיה ועיין ב"ק ד' פ"ד ע"א ולכך שייך בו נמי יצא מב"ד זכאי אם טעו באומד עיין מכות ד' כ"ב ע"ב ע"ש ברש"י אבל גבי מכת מרדות הוה רק גדר קנס ולא בעי אומד ועיין תענית ד' כ"ד גבי הך דרבא דנגדיה ומית ואמאי לא אמדוהו. ועיין רש"י סנהדרין ד' ז' ע"ב דעל העבר ברצועה ועל להבא במקל ועיין רש"י שם ד' כ"ו ע"ב ד"ה ארבעים דא"צ התראה ועיין תוס' קדושין ד' ס"ג ע"ב ד"ה בני זה ע"ש ועיין מש"כ רש"י חולין ד' קמ"א ע"ב ד"ה מכת מרדות ע"ש ושם ד' ס"ג ע"א ועיין בירושלמי פ"ב דחגיגה ע"ש בסוף ה"ב וגם אם בזה שייך דין של ונקלה אחיך כגון כפתוהו ורץ עיין נזיר ד' נ"ט ע"א גבי ההוא גברא דחייב נגדא כו' ע"ש ועיין מש"כ בזה בהל' א"ב:

פרק ז

הלכה ט

[השמטה **ולא יפחות מארבעתן כו'**. עי' בגמ'. והנה מלשון רבינו משמע דזה הוה שיעור דצריך שישתה רביעית יין חי ונ"מ אם בכוס אחד היה פחות ובאחד יתר ומ"מ שם יין היה עליו כגון שהיה חזק אף לאחר מזיגה אם יוצא בזה וזה מחלוקת דאביי ורבא בהך דשבת דף ע"ז ע"א אי משום דפחות מזה אם נמזג אין שם יין עליו או משום דהשיעור הוא כך. ובאמת י"ל דזה כונת ר' יהודה כאן דף ק"ח ע"ב צריך שיהא בו טעם יין ומראה יין ר"ל כך משום דהא מבואר בשבת ד' ע"ז ע"א דלגבי חזותא דוקא שליש במזיגה ע"ש וא"כ צריך לד' כוסות יותר מרביעית ועי' בהך דמנחות ד' פ"ז ע"א גבי הך דרבי ע"ש ברש"י ד"ה היינו טעמא, וי"ל דבזה פליגי ר"י ורבנן וע' בהך דנזיר דף ל"ח ע"א במה דחשיב שם י' רביעיות מוכח דזה הוה גדר שיעור ועי' בהך דשבועות ד' י"ז ע"א גבי בעיא דר"י הלך בארוכה שיעור קצרה ועי' נזיר ד' נ"א ע"ב גבי נמלה שחסרה אחת מרגליה וכן יהיה נ"מ לשיטת הראשונים דשותין בפסח ה' כוסות אם היה יין חזק ומזג את הרביעית לה' כוסות אי יצא, ועי' בירושלמי כאן פ"ו דאמר שם טרטין ורובע והיינו להחמישי ע"ש וכבר הארכתי בזה בהלכות מאכלות אסורות: ע"כ השמטה]

הלכה יב

אכילת מרור אינה מצוה כו'. והנה בפסחים ד' צ"א ע"ב מבואר דמ"מ נשים אף למ"ד פסח בראשון רשות חייבות במרור וא"כ לפי"ז לדידיה גם עכשיו נשים במרור מה"ת ועיין קדושין ד' ל"ז ע"ב דאמר שם מושב דכתב רחמנא גבי מצה ומרור ל"ל ע"ש בתוס' וצ"ל דנ"מ בין זמן ביהמ"ק בחוץ לארץ בין בזה"ז ועיין תוס' פסחים דף כ"ח ע"ב וכ"מ ועיין מש"כ רבינו ז"ל בספר המצות ובתוספתא כאן סוף פ"ב ותוס' זבחים דף נ"ו ע"ב ופסחים דף צ' ע"א דקרא ליה מכשירי פסח ע"ש:

פרק ח

הלכה ב

שבכל הלילות כו'. והא דלא חשיב במשנה זה משום דהא הוה מחלוקת בפסחים דף ק"ח ע"א אי תרתי כסי קמאי בעי הסיבה וא"כ עדיין לא הסבו כלל וגם י"ל דמנהגם היה לאכול כל השנה בהסיבה כמ"ש וא"ש:

הלכה ו

ואח"כ כורך מצה ומרור כו'. עיין בירושלמי פ"א דחלה ובתוספתא כאן פ"ב דמבואר שם דהיו אוכלין שלשתן כאחת ועיין בכריתות ד' י"ד ע"א אין בית הבליעה מחזיק וכתבו התוס' שם שזה דרך אכילה. והנה באמת זה תליא בפלוגתא דר"י ור"ל ד' כ"ג ע"א אם שלא כדרך אכילה יצא, ועיין בתוס' יבמות ד' מ' וכ"מ בזה ושם ד' צ"ט ע"ב ובאמת יש ג' מצות באכילת קדשים אחד אכילת פסח שמצותו הוא האכילה וכן גבי קרבנות כהן המקריב כמ"ש תוס' יבמות ד' מ' ע"א דעליו מוטל מצות אכילה וגם יש מה שמקיים מצוה באכילת קדשים דוהבשר תאכל עיין נדרים ד' ד' ע"ב ופסחים ד' נ"ט וברכות ד' מ"ח ע"ב ע"ש ברש"י וכ"מ בזה והג' שצריך לאכלו כדי שלא ישתייר בנותר וזה מקיים אף שלא כדרך אכילתו עיין תוס' מנחות ד' ק' ע"א וד' מ"ח ע"א ד"ה עמוד וחטוא ע"ש שכתבו דאין זה זכות לאכול חי ר"ל דמצות אכילה לא קיים ועיין בירושלמי עירובין פ"ג ה"א דיליף מיניה דיכול לערוב בבשר חי ועיין פסחים ד' ע' ע"א דשמחה ליכא בחי. אך באמת עיין תוס' פסחים ד' קט"ו ע"ב ד"ה ידי מצה דדוקא כשלועסין אז מבטלין זא"ז אבל כשבולען שלמים אין מבטלין זא"ז ע"ש. והנה עיין בירושלמי פ"ו דנזיר דגבי כזית מצה אם חלקו בפיו תליא בפלוגתא דר"י ור"ל ור"א דשם וחולין ד' ק"ג ע"ב ע"ש. והנה י"ל דאף דאין בית הבליעה מחזיק יותר כו' זה רק כשלא ריסקן בפיו אבל אם ריסקן בפיו שפיר מחזיק, אך לפי"ז יהיה חשש ביטול או משום חשש דצריך שיהיה שלם ואזלא לשיטתיה בזבחים ד' ע"ח וד' ע"ט גבי מצות מבטלין כו' גם י"ל דהנה עיין ברש"י מעילה ד' י"ז ע"ב גבי פיגול ונותר דאם יש מזה חצי זית ומזה חצי זית יש עליהם שם שניהם ועיין בכריתות ד' י"ד ע"א ברש"י ד"ה אלא בכזית אחד דכתב שם דאנחה לפלגא דזית המזבח אין כו' ר"ל דלא פקע שם פיגול ממנה כיון דזה לא הויא הקטרה משמע דבלא זה הוה מחייב משום נותר ואף דליכא כזית ועיין רש"י מנחות ד' י"א ע"ב במשנה גבי להקטיר לבונתה וזבחים ד' ק"ט ע"ב ע"ש וא"כ לפי"ז י"ל דמצה ומרור ופסח מצטרפין להדדי ודי בכזית ומחצה משלשתן ועיין בזבחים ד' ק"ח ע"א די"ל דמלח משלים לכזית לחייב עליו משום העלאת חוץ, ועיין תוס' פסחים ד' קי"ד ע"א ד"ה אעפ"י ע"ש וביצה ד' ל"ח ע"א ע"ש גבי דהוה חד מין כיון דמתקן ועיין בסנהדרין ד' ע' ע"ב גבי בשר עוף דאינו נעשה בן סורר אבל להשלים לטרטימר בשר משלים אך צריך שיהיה הרוב מבשר בהמה וזה לשון השלמה עיין חולין ד' ע"ו ע"ב גבי עור משלים לבשר ועירובין ד' נ"ה ע"ב ע"ש בתוס' ושם ד' י' ע"ב גבי פרוץ כעומד ונדה ד' ע"א גם דם תבוסה ועיין נדה ד' כ"ז ע"א גבי אי אפשר שלא ירבה כו' וזבחים ד' ע"ח ע"א וד' ע"ט ע"ב בתוס' גבי מי חטאת

ומנחות ד' כ"ב וסוכה ד' י' ע"ב וד' מ"ח ע"ב גבי ניסוך המים המגולין ובירושלמי פ"ג דפסחים ה"א אם בשרובו מצה יוצא ידי חובתו ועיין מה דפליגי בירושלמי פ"ג דחלה ה"ז רשב"ג ורבנן אם בעי שיהא בדגן שיעור חלה ושם פ"ב ה"ו ועיין סוכה דף י"ט ע"א ומה שכתב הר"ש ז"ל בפ"ג דחלה מ"א גבי הקמח שעורך עם הפת ע"ש:

הלכה ח

ומטבל המצה בחרוסת כו'. עיין בהשגות ובהה"מ. והנה גבי מצה יש ב' טעמים על מצות אכילתן אחד משום זכר לעוני ואחד משום זכר לחירות עיין פסחים ד' ק"ח ע"א ובמרור רק טעם אחד משום עבדות וחרוסת ג"כ משום עבדות. והנה בזמן המקדש בודאי מטבילין המצה ג"כ בחרוסת אך בזה"ז כיון דחזינן דמצוה דזכר לעבדות בטל דמרור בזה"ז דרבנן רק במרור תיקנו משום זכר אבל במצה א"צ לתקן כיון דנשאר בו הטעם משום חירות דהוה מה"ת וא"כ לא שייך טיבול בחרוסת ובזה פליגי רבינו עם הראב"ד ז"ל אם שייך תיקון דרבנן היכא שבלא זה שייך חיוב דאורייתא עיין בהך דברכות ד' כ"ו ע"א גבי משמשת שראתה נדה ובירושלמי שם אם יש שם לטומאה קלה אצל טומאה חמורה וביומא פ"ג ה"ב ובירושלמי קדושין פ"ג הי"ד ושבועות פ"ב ע"ש ועי' תוס' מנחות ד' נ"ב ע"א גבי מעילה דרבנן ושם ד' כ"ד ע"א ע"ש גבי שבע לטומאה ועיין תוס' מכות ד' י"ג ע"א גבי גרושה וחלוצה ע"ש ועיין תוס' פסחים ד' ק"ח ע"א גבי הסיבה דבן אצל אביו אף דהוא רבו ע"ש ועיין בתוספתא פ"ב דב"מ דאבידת אביו ואמו שנתגרשו שניהם שוין אף דהאיש קודם לאשה להשבת אבידה כמבואר בהוריות ד' י"ג ועיין בירושלמי פ"ג דהוריות ועיין ר"ה ד' י"ט ע"א אם שייך ד"ס צריכין חיזוק במקום שיש שניהם ד"ס וד"ת ועיין גיטין ד' נ"ג ע"ב דמטמא הוה דרבנן אף דהא המטמא תרומה הוא איסור דאורייתא ולוקין עליו לכמה שיטות אך ההיזק הוה דרבנן ועיין בירושלמי פ"א דתרומות ה"ח גבי הבעיא דמי חמור גזל השבט או גדר מי חטאת ועיין יבמות ד' ל"ו ע"ב ע"ש בתוס' וכ"מ:

הלכה י

ויש לגמור ההלל כו'. עיין בהשגות ועיין בהה"מ אך הראב"ד ז"ל ס"ל דגג ובית הוה כחד מקום כמבואר כאן ד' ק"א ע"א ולכך מותר ועיין בתוספתא כאן דאמר שם דאם אחד מקרא ההלל להם הם הולכים אצלו ולא הוא אצלם והם גומרים את ההלל לגמרי והוא מטעם זה דצריך לעשות הכוסות בחד מקום ועיין ד' ק"י ע"א אם הוו ד' דברים או דבר אחד וד' ק"ח ע"ב ע"ש ועיין זבחים ד' פ' אם מצטרפין להזאות ושם ד' ע"ה גבי קיבל בד' כוסות וד' ל"ד ע"ב ובהך דר"פ ורב הונא בריה דר"י דיומא ד' נ"ז ועי' ברכות ד' נ' גבי זימון ובירושלמי שם גבי טבילת אזוב מה דבעי שם אם הטביל כל קלח בפ"ע ע"ש

ותוס' מנחות ד' כ"ז ע"א גבי לולב ועיין זבחים ד' מ"ב ע"ב גבי מדי בהיכל ע"ש ברש"י ותוס' ועיין בהוריות ד' ז' ע"ב מה דפליגי אביי ורבא גבי הוראת כהן משיח אם תליא ג"כ במקום אחד או בשני מקומות ע"ש אבל באמת זה תליא בהך דפסחים ד' קי"א ע"ב אם שינוי מקום צריך לברך אם לא ועיין בזבחים ד' פ"ב ע"ב גבי הזה מדמן על הפרוכת והוציאן כו' אם זה הוה כמו שני מקומות או חד מקום:

הלכה יד

מי שישן בתוך הסעודה כו'. עיין בהשגות ועיין בירושלמי כאן דהטעם הוא שמא עבר חצות ועיין בתוס"י יומא ד' ח' ע"א דשינה לא הוה היסח הדעת ועיין חגיגה ד' כ' ע"א אם אדם משמר מה שביד חבירו ועיין מש"כ הראב"ד ז"ל לעיל בהל' ברכות פ"ד ה"ז ועיין זבחים ד' כ' גבי קידוש ידים ורגלים ובירושלמי יומא פ"ג ה"ב דנתנמנם ג"כ צריך קידוש ידים ורגלים ובירושלמי לא ס"ל זה אך י"ל דס"ל דר"י לקולא פליג ועיין עירובין ד' מ"ה ע"א ע"ש: